

DOBRÁ ŠKOLA

INŠPIRÁCIA PRE UČITEĽOV, KTORÍ CHCÚ BYŤ LEPŠÍ

- › **Známky alebo slovné hodnotenie?**
- › **O fyzike a ľuďoch so S. Tulejom**
- › **Navštívili sme montessori školu**
- › **Hrozí nám digitálna demencia?**
- › **Ako zvládať šikanovanie (2.)**
- › **Sfumato – splývavé čítanie**

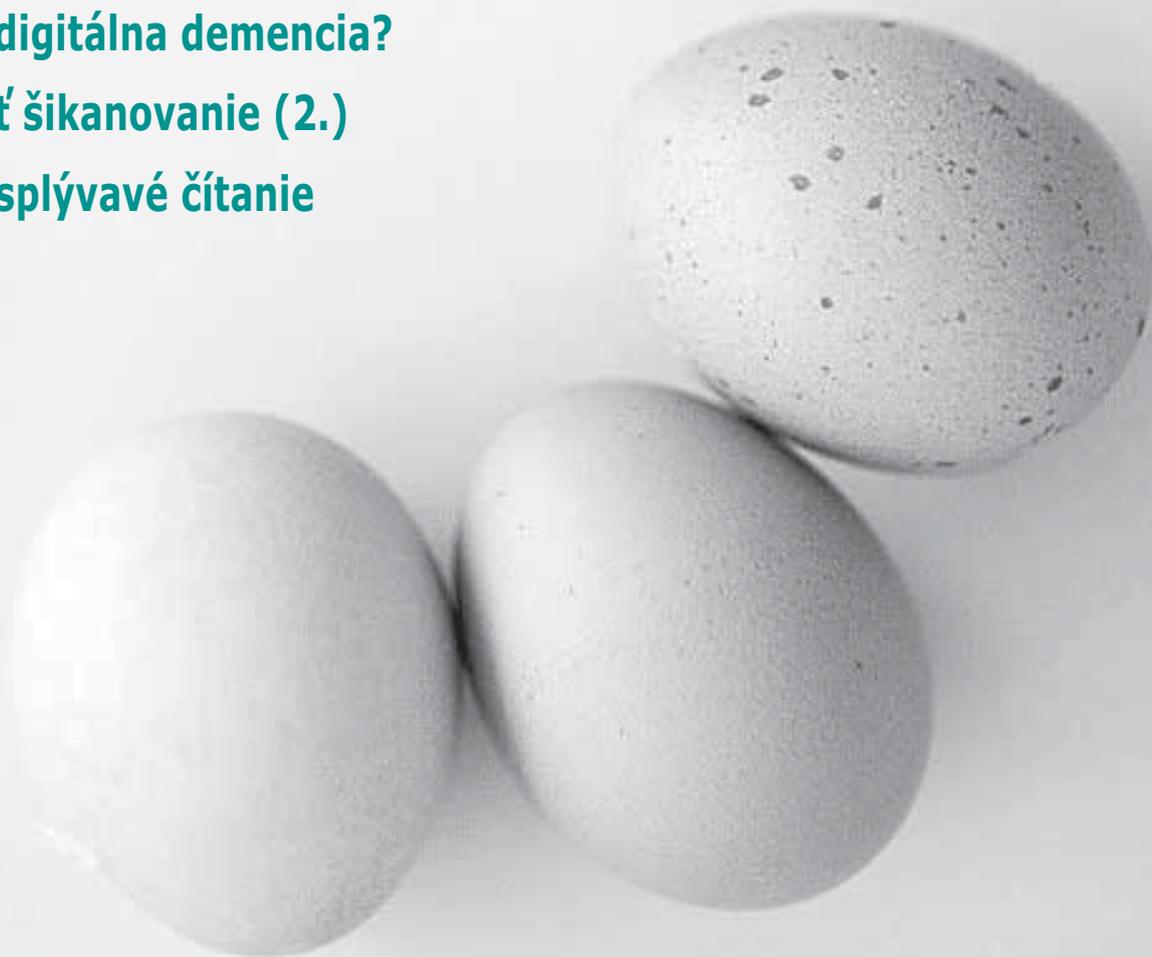

Foto: Peter Ertl

9 771338 033008
www.casopisdobraskola.sk

Cena 1,30 €

Vzdelanie je najlepší liek proti manipulácii.

Dušan Ondrušek

03	Editoriál šéfredaktora	V. Burjan	Chrám, výťah, poisťovňa... a čo ďalej?
03	Naša anketa	Redakcia	Trávite voľný čas medzi učiteľmi?
04	Nepáči sa nám	D. Božová	Prečo šetríme na talentoch?
05		A. Rynke	Stačili by aj lektori?
05	Stĺpček pre hosťa	D. Jaura	Tvárou k svetlu
06		P. Ičo	Krok v ústrety
07		J. Krško	Mená, ktoré ožili
07	Úvahy po zvonení	V. Burjan	Učiteľ nie je Google
08	Vyspovedali sme	L. Kunová	Slavomír Tuleja: O fyzike a ľuďoch
10	Číslo na zamyslenie	V. Burjan	Otvorenými on-line kurzmi prešlo 10 miliónov študentov
11	Za a proti	V. Burjan	Mali by sme zrušiť známky a používať slovné hodnotenie?
12		M. Páleníková	Sfumato – keď deti kričia
13	Naši učitelia	A. Chlupíková	Sama za seba
14	Skutočný príbeh	Redakcia	Držte si toho debila!
16	Predstavujeme „iné“ školy	L. Kunová	Pokoj v duši
19		V. Burjan	Ani správne, ani chybné
20		P. Lengyel	Ako si poradiť so šikanovaním (2.)
21		PR-článok	Junior Achievement: Môžeme mať všetko?
22		E. Akácsová	Rozprávajte sa, ako len chcete
23		Ľ. Jaško	Ako pripravujeme seba a svoje deti o rozum
23	Nikto nepríde	P. Bero	Ako začať deň
24		Z. Kohútová	Dilemy presahujúce históriu
25		K. Kosánová	Varíme podľa Ľudovíta Fullu
25	Inšpirácia od kolegov	S. Bodláková	Portréty známych Slovákov
26		J. Zvolenský	Dejepis vlastnými rukami
27		P. Benovics	Improvizovaná prírodoveda
28	Pedagóg v galérii	V. Burjan	Radiť mladým nie je jednoduché
30	Otázky pre špekulantov	V. Burjan	Zaujímavé otázky pre zvedavých žiakov a ich učiteľov
30	Odpovede pre špekulantov	V. Burjan	Odpovede na otázky z DOBREJ ŠKOLY č. 5-08
32		L. Lócsi	Aby nikto nezostal sám
33	Surfujte s nami	P. Farárik	Pohľad z výšky i cesty v čase
33		Z. Golianová	Hodiny plné appiek
34	Zelená škola	M. Piláriková	Pre stromy nevidia les
35	Veľká prestávka	M. Kičinko	Zápisky sklerotického učiteľa (21.)
35	Pedagogická poradňa	V. Burjan	Netrápte sa, zdôverte sa!
36	Vieme o všetkom	Redakcia	Krátke správy o akciách pre školy, učiteľov a žiakov
38		Z. Berová	Tri dni pre osobný rozvoj
38		Redakcia	Pomôžte nám s DOBROU ŠKOLOU!
39		Redakcia	Ako si možno kúpiť a predplatiť DOBRÚ ŠKOLU
40	Fotogaléria DOBREJ ŠKOLY	Redakcia	Zaujímavé fotografie zo života škôl

Chrám, výťah, poisťovňa... a čo ďalej?

Západná spoločnosť prechádza mnohými zásadnými premenami, ktoré majú vplyv aj na to, ako vnímame zmysel školy a vzdelávania. Zaujímavá tieto zmeny popisujú Jan Keller a Lubor Tvrdý vo svojej knihe *Vzdelanostná spoločnosť? Chrám, výťah a poisťovňa*. Pripomínajú, že kedysi boli školy v očiach verejnosti *chrámom* múdrosti a vzdelanosti. K (nemnohým) absolventom gymnázií a univerzít vzhliadal zvyšok spoločnosti s veľkou úctou. Neskôr začala spoločnosť vnímať vzdelanie pragmatickejšie – videla v ňom spoľahlivý *výťah*, ktorý majiteľov maturitného vysvedčenia či vysokoškolského diplomu vyvážal na horné poschodia spoločnosti s dobre platenými pozíciami v štátnej správe a súkromnom sektore. Ani túto funkciu si však vzdelanie nedokázalo dlhodobo udržať. Záujemcov

o zvezenie výťahom bolo totiž čoraz viac a miest hore príliš málo.

V dnešnej dobe už podľa Kellera a Tvrdého školy poskytujú iba akési poistenie proti nezamestnanosti. Stále totiž ešte platí, že človek s vyšším vzdelaním má väčšie šance nájsť si prácu než človek s nižším vzdelaním alebo bez vzdelania. Otázkou je, ako dlho bude vzdelanie aspoň poisťkou proti nezamestnanosti. Zástupy amerických taxikárov s titulom PhD niečo naznačujú... Čo ak v globalizovanom svete nedokáže nič ochrániť naše ekonomiky pred konkurenciou lacných výrobkov z iných častí sveta? Čo ak bude vzdelanie mnohým dokonca na obtiaž, pretože bude zbytočne zvyšovať ich cenu na pracovnom trhu? Napokon, už dnes končia mnohé prijímacie pohovory zamietavým verdiktom „overqualified“.

Výziev, ktorým bude musieť škola

čeliť v blízkej budúcnosti, je však viac. Priamo pred očami sa nám totiž mení obsah takých pojmov ako *kvalifikácia, profesia, zamestnanie, pracovný pomer...* Sociológovia predpovedajú, že dnešný tínedžer vystrieda počas svojho produktívneho života viac ako 10 profesií, z ktorých mnohé dnes ešte neexistujú. Bude bežná práca z domu, na diaľku, bez pevnej pracovnej doby, bez pevných pracovných zmlúv, v ad hoc zostavených medziodborových tímoch a pre viacero subjektov súbežne, pričom tie budú možno z rôznych kútov sveta. Najšikovnejší mladí ľudia vnímajú, že škola tieto zásadné zmeny nereflektuje, vďaka čomu sa pre ich budúci život stáva irelevantnou. Aj preto možno nikdy nebolo také ťažké byť učiteľom ako dnes. ■

▶ Vladimír BURJAN

Trávite voľný čas medzi učiteľmi?

NAŠA
ANKETA

Keďže sme našu anketovú otázku vymýšľali na začiatku veľkonočných prázdnin, poňali sme ju voľnočasovo: „*Stretávate sa vo svojom voľnom čase radšej s učiteľmi, s ktorými máte spoločné témy, alebo dávate prednosť priateľom z iných profesií?*“

Jana Ševčková

☞ Na tom až tak nezáleží. Dôležité je, že témou rozhovorov nie je práca. Paradoxne, práve neučitelia začínajú často na tému: „*Deti v škole poslúchajú?*“ A sme tam, kde sme byť nechceli.

Ján Papuga

☞ Ja sa stretávam s ľuďmi bez ohľadu na ich povolanie. Aj s učiteľmi. Nieke-

dy sa snažím zatajiť, že som učiteľ, lebo aj keď by len málo ľudí chcelo naše povolanie vykonávať, veľmi ich to zaujíma, keď sa dozvedia, že učím. Často sa stáva, že si učitelia vyčítajú, že na stretnutiach hovoria o škole. Ja to považujem za prirodzené. Naše povolanie od súkromného života neoddelíme.

Michaela Mušínská

☞ Rada sa rozprávam s ľuďmi, s ktorými mám spoločné témy, a nemusia to byť len kolegovia a kolegyne, a ktorí majú zmysel pre humor.

Lucia Porubčanská

☞ Mojich naj kamarátov a kamarátky mám dlhodobo, ešte z môjho predučiteľského obdobia a nepôsobia v škol-

stve. Čo sa týka profesijných skupín, sú mi učitelia najbližší, dokonca „*vyňuchám*“ učiteľa či učiteľku ešte skôr, než prehovorí. S učiteľmi si rozumiem, sú to moji bratia a sestry, máme podobné životy, skúsenosti, názory. V práci nemáme zo seba ponorkovú chorobu a stretávame sa radi a viacerí.

Ján Macek

☞ Fakt čudná otázka. S kolegami raz za čas veľmi rád pôjdem na pivo. S kolegyňami voľný čas netrávim v žiadnom prípade. Manželka by mi dala...

Miloš Gábriš

☞ Vo voľnom čase som rád, keď nemusím rozprávať. A najradšej počúvam trojročného synovca. ■

celoslovenské kolo do Bratislavy. Ubytovanie, stravu a cestovné hradí Iuventa iba pre súťažiacich a členov poroty. To má žiačka základnej školy z východného Slovenska cestovať do Bratislavy sama? Všetko rieši starostlivá matka. A štát, vyhlasovateľ súťaží, opäť šetrí.

Radšej nevyhrať

Myslela som si, že sa to týka iba vedomostných olympiád, ale kolega telocvikár ma vyviedol z omylu. Štát síce školské športové súťaže vyhlasuje, ale ich financovanie a realizácia leží na pleciach školy, ochotných učiteľov a rodičov. Dospelo to až tak ďaleko, že pomaly žiadna škola nechce vyhrať okresné kolo, aby jej žiaci nemuseli cestovať do vzdialeného mesta na to krajské.

Naše basketbalistky však v tomto roku vyhrali nielen okresnú, ale i krajskú súťaž. Tešia sa, že postúpili na celoslovenský šampionát do Trnavy. Telocvikári však majú hlavu v smútku. Odkiaľ vziať 600 eur na mikrobús, ktorý naše mladé talenty odvezie zo Svitu do Trnavy a späť? Nikdy predtým sa basketbalistkám našej školy takýto úspech nepodarilo dosiahnuť a možno, že sa už ani nepodarí.

Nikto nebude víťazom

Samostatnou kapitolou je šetrenie na úkor učiteľov, ktorí talentovaných žiakov v oblasti športu či vedomostných olympiád pripravujú. Niektorí to už vzdali. Ako príklad by som mohla uviesť dve kolegyne, z Kežmarku a z Levoče, ktoré dosahovali v minulosti so žiakmi vynikajúce výsledky. Po prehratých bojoch s veternými mlynmi sa už týchto súťaží nezúčastňujú. Dali prednosť vlastnému vzdelávaniu.

Tento článok som sa rozhodla napísať nielen za seba, ale i za tých, ktorí to ešte nevzdali a poprosili ma, aby som napísala aj za nich. Viem, že papier znesie všetko, monitor počítača vydrží veľa. Vydržia to však naďalej i učiteľia a rodičia talentovaných žiakov? Ešte závažnejšia otázka však je: dokedy dokážu v takýchto podmienkach napredovať talentovaní žiaci? ■

Prečo šetríme na talentoch?

► Danica BOŽOVÁ, ZŠ, Mierová ulica, Svit

Spôsob, akým štátne inštitúcie organizujú súťaže, vyzerá skôr ako hádzanie poľien pod nohy talentovaným žiakom aj ich učiteľom.

 Budúcnosť Európy i Slovenska – veda, výskum, inovácie. Tento nadpis vytlačený obrovskými písmenami na titulnej strane Učiteľských novín z 29. januára ma zaujal. „Konečne sa blýska na lepšie časy,“ pomyslela som si. Moja radosť však netrvala dlho.

Povinný počet úspešných

Moje nadšenie schladila pani riaditeľka, ktorá sa práve vrátila z porady riaditeľov škôl v okresnom meste. Okrem iného nás informovala o nutnosti ďalšieho šetrenia financiami pri realizácii vedomostných olympiád. „Ved' šetríme,“ odpovedala som, „cestovné má preplácať škola, ale na biologickú olympiádu a späť nás vozí vlastným autom mama jednej zo žiačok.“

Bolo nám oznámené, že okresné kolá jednotlivých olympiád sa uskutocnia iba vtedy, ak sa ich zúčastní aspoň desať žiakov. V opačnom prípade sa budú okresy spájať. A tak sa máme pripraviť na to, že na okresné kolo nemusíme ísť do blízkeho Popradu, ale dejiskom môže byť aj Kežmarok alebo Levoča. Paradoxne, počet žiakov reprezentujúcich jednu školu je obmedzený, takže keby bolo z jednej školy viac talentovaných záujemcov, súťažiť v okrese nemôžu. A tak sa okresy Po-

prad, Kežmarok a Levoča v kategórii C biologickej olympiády spojili. Súťažilo 22 žiakov, do krajského kola postúpili iba dvaja za všetky tri okresy. Ostatní mali jednoducho smolu. Žiačka z našej školy Nela Gloríková zvíťazila v teoreticko-praktickej časti i v projektovej časti, takže vlastne by som mala byť spokojná, predsa však nie som. Prečo sme obmedzili v postupe na krajské kolo iných žiakov?

Ťažšie ako vyhrať môže byť zúčastniť sa

Ďalší šok sme zažili tesne pred odchodom na jarné prázdniny. Nelka v minulom školskom roku zvíťazila nielen v okresnom a krajskom kole, ale i v celoslovenskom a postúpila do reprezentačného výberu Slovenska na medzinárodnú súťaž v Gruzínsku. Slovenské družstvo však vzhľadom na nutnosť úspory finančných prostriedkov na túto súťaž necestuje.

Aby správ o šetrení nebolo málo, v marci a v apríli sa pridávajú ďalšie: cestovné na krajské kolo biologickej olympiády opäť hradí škola. Podobne je to i u iných vedomostných olympiád. Možno, že máme iba smolu, že do krajského mesta je to vyše 100 km.

Po víťazstve v krajskom kole biologickej olympiády žiačka postupuje na

► Alica RYNKE, Sidney Stringer Academy, Coventry, UK

Naša pravidelná prispievateľka, ktorá učí v Británii, rozmýšľa nad tým, či je nutné, aby učiteľ vyštudoval predmet, ktorý učí, na vysokej škole.

Natrafila som na článok z roku 2010 Netrápme deti angličtinou od Evy Čobejovej a Martina Hanusa, ktorý vyšiel v časopise .týždeň. „Ak chceme, aby naše deti obstáli vo svete, musia začať s angličtinou čo najskôr,“ čítam vyjadrenie Eugena Jurzycu a súhlasím. Nepôjdu všetci do sveta, ale koľko jazykov vieš, toľkokrát si človekom. Hoci stav slovenských učiteľských zborov, ako aj zahraničné výskumy napovedajú, že to nie je najlepší nápad, treba to vyskúšať.

Potom som sa dostala k vyjadreniu Branislava Pupalu z Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity: „Z môjho hľadiska znalosť cudzieho jazyka nie je súčasťou vzdelania, je to sociálna zručnosť, ktorá človeka zvyhodňuje napríklad na trhu práce. Je možné ju v škole učiť, ale je to skôr lektorská záležitosť.“ Úprimne povedané, tento názor ma trochu prekvapil, rozhodne by som ho neočakávala od niekoho, kto pripravuje budúcich učiteľov. Nemá však trochu pravdu? Začala som porovnávať.

Vyštuovala som telesnú výchovu a zemepis na slovenskej vysokej škole, ale učím dejepis, náboženstvo, občiansku výchovu, zemepis a angličtinu ako cudzí jazyk v škole v Británii. Samozrejme, všetko v angličtine. Nikdy som tieto predmety neštudovala, teda okrem zemepisu na slovenskej škole. Začala som ako bilingválna učiteľka angličtiny

pre deti z východnej a strednej Európy a cítila som sa užitočná a potrebná. Nikdy som angličtinu neštudovala, takže toto učenie jazyka bolo lektorskou záležitosťou, ako by povedal pán Pupala.

Pred dvomi rokmi naša riaditeľka zrušila jazykové oddelenie a žiaci, aj tí, ktorí sem prišli len nedávno, sa museli hneď zaradiť do normálnych tried. Podotýkam, že úroveň angličtiny týchto žiakov bola nulová, alebo takmer nulová. Ja som bola priradená na Fakultu spoločenskovedných predmetov s odôvodnením, že som študovala zemepis. Chyba vám v tom logika? Aj mne, ale už som si zvykla.

V Británii učitelia väčšinou študujú len jeden aprobačný predmet, takže musia učiť aj predmety, ktoré nikdy neštudovali. Naša fakulta túto situáciu vyriešila tak, že vedúci jednotlivých predmetov pripravili plány a na každú hodinu powerpointovú prezentáciu. Na jednej strane nám to uľahčuje prácu, na druhej strane to naozaj evokuje myšlienku, že toto by zvládli aj nekvalifikovaní učitelia. Len nech žiaci nekladú žiadne zložité otázky!

Vedenie školy pre nás organizuje množstvo školení, nedávno sme mali jedno o digitálnych technológiách na hodinách a o Akadémii pána Khana. Potom nás riaditeľka prekvapila dôležitým rozhodnutím: žiaci majú povolené používať na hodinách telefóny, vlastné iPady a notebooky. Učitelia dostali radu, aby si zobrali príklad z Khan Academy a neučili, len nechali žiakov, nech sa učia sami.

Tak mi napadlo, že možno mal pán profesor z Trnavy pravdu. Možno, že učiteľov v budúcnosti ani nebude treba. Aj britský minister školstva Michael Gove povedal, že v budúcnosti učitelia nebudú musieť mať vysokú školu, stačí, aby absolvovali kurzy. Ale to by asi pán profesor stratil prácu ako prvý. ■

Ilustr. foto: <http://centrumpohoda.sk>

Tvárou k svetlu

Nedávno nás rodičia vyzvali, aby sme pripravili workshop na tému *Čo považujete na vašej škole za úspech? Kým by sa mal študent stať, aby bol úspešný?* Výzvu sme prijali a workshop pre rodičov našich zverencov je v štádiu prípravy.

Téma súvisí so samotnou podstatou vzdelávania. Veľmi pekne ju popísal český disident, pedagóg a niekdajší rektor Karlovej univerzity Radim Palouš v knihe *Čas výchovy*. Vysvetľuje ju na slávnom Platónovom mýte o jaskyni: ľudia pripútaní ku stene pozorujú tieň bytostí prechádzajúcich otvorom jaskyne. Zmena nastáva v momente, keď je jeden z pripútaných zbavený pút, je prinútený vstať a obrátiť svoju tvár k svetlu, v ktorom tieň vystrieda skutočnosť. Latinské *educatio* rovnako ako nemecké *Er-ziehung* je výchovou, ktorá je vyvedením všetkých kedysi pripútaných z obmedzenej jaskyne do života v jeho plnosti.

Z pohľadu spoločnosti orientovanej na úspech je však pohľad na odpútanca nevábný. Je oslepený, otrávený, ešte neprispôsobený novej situácii, namiesto úspechu cíti skôr nevoľnosť, úžas a rozpad pôvodných istôt. Vyzerá neúspešne a ako pomätenec blúzniaci o niečom, čo ani nevie popísať. Po návrate do jaskyne vidí menej, ako jeho ešte stále pripútaní kolegovia, nevie sa pohybovať v spoločnosti tých, ktorých oči sú privyknuté šeru a hre tieňov. Zneistenie sa stáva dôležitým momentom výchovy, ktorá nebola len prípravou ku konkrétnym životným výkonom, ale aj postupným vyvedením z vlastnej uzavretosti a otváraním obzorov smerom k podstatnému.

Prenesené do našich reálií, úspech sa nekončí uplatnením na trhu práce, lebo človek je viac než dobre naolejovaná súčiastka, je bytosťou s potenciálom premeriavať výšku, šírku a hĺbku sveta, v ktorom sa ocitol. ■

► Dušan JAURA
riaditeľ Bilingválneho gymnázia
C. S. Lewisa, Bratislava

Krok v ústrety

- ▶ Pavol IČO, Súkromné gymnázium, Galaktická ul., Košice, alokované pracovisko Kežmarok

Citlivý prístup a povzbudenie fungujú na Rómov viac ako tvrdá ruka.

Vo vzdelávaní Rómov sa najčastejšie vyskytujú dva prístupy učiteľov. Prvým je autoritatívny prístup, ktorého súčasťou sú niekedy aj urážky. Druhým je benevolentný prístup, ktorý sotva možno nazvať učením – bez nárokov a požiadaviek, rozdávajúc jednotky za minimálnu snahu. Je podmienený azda strachom učiteľov z rodičov žiakov, ako aj strachom zo žiakov samotných.

Po dobrom ďalej zájdeš

Už tretí rok pracujem ako učiteľ v jednom z dvoch rómskych gymnázií na Slovensku a istý čas som pracoval aj na základnej škole zameranej na rómskych žiakov. Ako učiteľ sa neustále snažím o empatiu a akceptáciu žiakov, ktoré sa v mnohom prelínajú, pretože bez akceptácie nepríde ani empatia.

Rómovia totiž neuznávajú učiteľa iba na základe toho, že je učiteľom. Nie je pre nich autoritou kvôli dosiahnutému vyššiemu stupňu vzdelania. Pre Rómov je dôležité najmä to, aké má učiteľ vlastnosti a aký je jeho postoj k nim.

Viac ako len angličtina

Chcel by som sa s čitateľmi podeliť o skúsenosť, ktorú som získal minulý školský rok pri vyučovaní angličtiny. Už počas zoznamovacej hodiny som sa presvedčil, že tento predmet žiaci nenávidia a že zmeniť ich prístup nebude ľahké. Začal som tým, že som vyzdvihol dôležitosť angličtiny ako univerzálneho dorozumievacieho jazyka. Potom som sa ich pýtal, ako a kde žijú, a nechal ich napísať prácu o svojich životných osudoch aspoň na tej jazykovej úrovni, ktorú mali. Tieto prvé písomné práce sme vlastne zostrojili spolu. Vďaka nim som sa niečo dozvedel o životoch svojich žiakov.

Zistil som, že mám v triede šestnásťročnú matku, ktorú vyhodil na ulicu jej otec – alkoholik, chlapcov, ktorí cez leto chodia do zahraničia, aby si tam privyrábali ako čašníci, žiaka, ktorý po nociach pracuje v pekárni, aby si zarobil na jedlo, a ďalších zaujímavých ľudí. Vo vzdelaní videli šancu na lepší život. Na život mimo Luníka IX, ktorý bol ich domovom.

Keď som ich lepšie spoznal, ostal

som v úžase. Cítil som úctu a pokoru. Uvedomil som si, že vzhľadom na podmienky, v ktorých naši žiaci žijú, je skutočným zázrakom, ak nájdeme čo i len jediného, ktorý má záujem o vzdelanie.

Žiakov som teda začal povzbudzovať, chváliť, hoci ich výkony často neboli stopercentné. Vysvetlil som im, že závisí len na ich snahe, či si ich ľudia budú vážiť a či si nájdú prácu. Dal som im za príklad doktora B. R. Ambedkara, ktorý pochádzal z najbiednejšej indickej spoločenskej vrstvy dalitov, no vlastným úsilím sa vypracoval na sudcu a tvorcu indickej ústavy. Zdôraznil som im, že ak sa budú snažiť, môžu sa stať, čím chcú, a na svoje počudovanie som sa dozvedel, že som zrejme jediný učiteľ, ktorý im to v živote povedal.

Vhodné prostredie na učenie

Nebál som sa pred nimi poukázať aj na svoje nedokonalosti, na to, že aj ja som sa musel veľa učiť, kým som dostal prvú jednotku z anglického jazyka, a vyhýbal som sa zvyšovaniu hlasu i vtedy, keď niektorí začali vyrušovať. Takýchto situácií však postupom času ubúdalo, až boli celkom zriedkavé. Žiaci totiž už pochopili nevyhnutnosť znalosti angličtiny pri práci doma i v zahraničí a sami sa chceli učiť.

Po čase sa aj tí najslabší žiaci zdokonalili v anglickom jazyku a na konci roka sa už nenašiel nikto, kto by záverečnú skúšku, ktorá bola realizovaná ako rozhovor medzi žiakom a zahraničnými pozorovateľmi z organizácie CBF Romany Ministries, nezvládol.

Som presvedčený o tom, že ak budeme uplatňovať tento prístup (označovaný v pedagogike ako emocionálnizácia), môže sa nám podariť vylepšiť smutnú štatistiku vzdelávania Rómov na Slovensku, podľa ktorej je až 85 % rómskych žiakov umiestnených na špeciálnych školách. ■

„Rómovia neuznávajú učiteľa iba na základe toho, že je učiteľom. Nie je pre nich autoritou kvôli dosiahnutému vyššiemu stupňu vzdelania. Pre Rómov je dôležité najmä to, aké má učiteľ vlastnosti a aký je jeho postoj k nim.“

Pamätáte si ho z článkov v DOBREJ ŠKOLE o obrátenej výučbe a Einsteinovi. Slavomír Tuleja, fyzikár na Gymnáziu armádneho generála L. Svobodu v Humennom, chcel byť najprv vedcom, no potom na UPJŠ v Košiciach vyštudoval matematiku a fyziku a po doktorandskom štúdiu sa stal stredoškolským učiteľom. Vytvoril unikátnu sadu fyzikálnych videí (dostupných na stránke vimeo.com/tuleja), ktoré využíva pri vlastnom obrátenom vyučovaní. S kolegom Jozefom Hančom preložili Fyziku priestoročasu od Edwina F. Taylora a Johna A. Wheelera, ktorá ich už na vysokej škole nadchla pútavým výkladom Einsteinových teórií. Rád počúva vážnu hudbu a na učení má najradšej okamihy „Aha!“, keď žiak zrazu niečo pochopí. Za DOBRÚ ŠKOLU sa s ním rozprávala Lenka Kunová.

Za DOBRÚ ŠKOLU sa s ním rozprávala Lenka Kunová.

► **Skúste mi ako slovenčinárke vysvetliť, čo je na fyzike také pekné.**

Fyzika je úžasná v tom, že umožňuje na základe čo najmenšieho počtu fyzikálnych zákonov vysvetľovať a predpovedať čo najväčšie množstvo javov. Je až neuveriteľné, koľko dokáže vysvetliť napríklad jednoduchá rovnica $F = m \cdot a$ reprezentujúca druhý Newtonov zákon! Už po pomerne krátkom čase dokáže študent fyziky veľa pochopiť. Ak si pri tom pomôže výpočtovou technikou a vhodnými numerickými metódami, nič nebráni v tom, aby šikovný gymnazista predpovedal pohyb planéty pohybujúcej sa v okolí dvojhviezdy!

► **Kedy vo vás skrsla láska k fyzike?**

Bolo to niekedy v siedmom ročníku ZŠ, keď som od otca dostal ošúchanú polorozpadnutú knihu z roku 1952 *Zajímavá fyzika* od J. I. Perelmana. Bola v češtine a spočiatku sa mi ťažko čítala. Keď som ju celú prečítal, zistil som, že fyzika je pre mňa ideálny predmet záujmu. Pred nástupom na gymnázium som si na školskom výlete v Prahe kúpil knihu Georga Gamowa *Pán Tompkins v ríši divů*. Z nej som si už ako ôsmak prečítal niečo o teórii relativity, kvantovej fyzike, kozmológii a jadrovej fyzike. To boli také dych vyrážajúce

veci, napr. že čas plynie rôzne rýchlo pre rôznych pozorovateľov, alebo že auto môže prejsť cez stenu bez toho, aby ju zbúrало, či to, že častica sa môže nachádzať naraz na viacerých miestach. Navyše, mal som vynikajúcich učiteľov matematiky a fyziky, ktorí ma dokázali prebudiť a mohol som u nich zažiť úspech. Ak študent zistí, že mu niečo ide, tak má motiváciu zaoberať sa tým ďalej. To bol aj môj prípad.

► **Majú aj vaši žiaci radi fyziku?**

V priemere asi veľmi nie. Skúsím vysvetliť prečo. Pri vzniku fyziky boli fyzici úspešní hlavne preto, že veľmi starostlivo uvažovali a svoje úsudky si medzi sebou kritizovali a kontrolovali. A rovnako starostlivé uvažovanie a sebakontrola sú potrebné, keď má študent pomocou malého počtu základných fyzikálnych zákonov predpovedať a vysvetľovať čo najviac javov. Toto je pre študentov náročné. Oni sa radšej naučia všetko naspamäť ako hŕbu potenciálne užitočných faktov. Ak potrebujú niečo vysvetliť alebo predpovedať, prehľadávajú v mysli túto hŕbu faktov a keď narazia na prvý, ktorý sa im pozdáva, nekriticky ho použijú. A to nie je to, čo od nich na fyzike očakávam. Našťastie, existuje istá skupina žiakov,

ktorí u mňa fyzike prišli na chuť. Zažili svoje prvé úspechy, ktoré ich motivovali a ženú dopredu.

► **Môže pochopiť fyziku každý?**

Verím tvrdeniu, že ak, po prvé, sa študent fyziku chce naučiť, po druhé, má dostatočne veľa času, a po tretie, má k dispozícii rozumné vedenie, podporu a spätnú väzbu, tak sa tú fyziku naučiť dokáže. Presvedčajú ma o tom skúsenosti so žiakmi, ktorí rozhodne nie sú riešiteľmi fyzikálnej olympiády, ale dobre sa im u mňa darí.

► **S kolegom Hančom ste napísali, že v knihe Fyzika priestoročasu je teória relativity vysvetlená tak jednoducho, že vyzera ľahšia ako pravidlá cestnej premávky. Tak mi ju skúste vysvetliť.**

Edwin Taylor a John A. Wheeler na to potrebovali okolo 300 strán, no pokúsiť sa môžem. V srdci špeciálnej teórie relativity je tvrdenie, že všetci pozorovatelia vo všetkých bezťažkových vzťažných sústavách musia na základe meraní vo svojich vzťažných sústavách objaviť rovnaké zákony fyziky. Toto tvrdenie sa nazýva princíp relativity. Ak vyvodíte všetky jeho dôsledky, tak pochopíte špeciálnu teóriu relativity. Ale na to musíte najprv správne interpretovať každý pojem. Musíte si vedieť odpovedať na otázky: Čo je to pozorovateľ? Čo je to vzťažná sústava? Čo je to bezťažková vzťažná sústava? Je každá vzťažná sústava bezťažková? Sú aj nejaké iné? Čo znamená, že platia rovnaké zákony fyziky? A tak ďalej. Nádherné to ilustruje, prečo je fyzika náročná. Nestačí odrecitovať princíp relativity. To je nanič. Ak ho chcete použiť, musíte vedieť tým slovám v ňom dobre rozumieť. A to vyžaduje omnoho viac intelektuálneho úsilia.

► **Čo máte na učení rád?**

Mám rád vysvetľovanie, ale dobre si uvedomujem, že to nie je pri učení tým

„Existuje názor, že žiakov možno k fyzike dotiahnuť robením jednoduchých experimentov. Dá sa krátkodobo upútať experimentom a urobiť šou. Žiaci na chvíľu ožijú. Otázne je, či je to taký druh ožitia, aký chceme na fyzike dosiahnuť.“

podstatným. Skôr je to niečo, čo veľmi uspokojuje ego učiteľa, dáva mu pocit dôležitosti a múdrosti. Platí to aj o mne. Podstatné, ak nie najpodstatnejšie, je neustále viesť študentov, podporovať ich pri samostatnej práci a poskytovať spätnú väzbu. Študent nevie, čo vlastne nevie a čo by sa mal učiť. Učiteľ to vie a je tu na to, aby mu to povedal. Ak sa študent začne učiť, môže naraziť na problém. Vtedy ho musí učiteľ podporiť a pomôcť mu otázkou alebo vysvetlením. Napokon, študent nevie, či to, čo urobil, urobil dobre, a tak mu učiteľ musí dávať neustálu spätnú väzbu. To vyžaduje osobný kontakt živého inteligentného učiteľa s každým študentom, čo je počas bežnej školskej výučby skoro nerealizovateľné a možno to uskutočniť len pri doučovaní. Práve preto niektorí učitelia využívajú formu obrátenej výučby. Aby na hodine získali na to všetko viac času.

► **Vy ste sa o to najprv pokúsili metódou just-in-time teaching. Žiaci si mali pred hodinou samostatne naštudovať látku, aby ostalo viac času na praktické činnosti.**

Fungovalo to len u malého počtu žiakov, ktorí boli schopní čítať text učebnice s porozumením. Bolo potrebné, aby som učivo na hodine tak či tak znovu vysvetlil. Možno že by to fungovalo lepšie, keby som najprv učil žiakov čítať, klásť si otázky. Učebný text nestačí, ale treba aj sady otázok na samostatné preskúšanie žiakov, sady vzorovo riešených úloh a úloh na samostatné riešenie s výsledkami prípadne krátkymi návodmi. Toto som nemal, a preto to fungovalo neuspokojivo. Nedá sa predpokladať, že žiak zvládne len tak sám od seba prácu s textom.

► **Darí sa vám aktivizovať žiakov?**

Existuje názor, že žiakov možno k fyzike dotiahnuť robením jednoduchých experimentov. Dá sa krátkodobou upútať experimentom a urobiť šou. Žiaci na chvíľu ožijú. Otázne je, či je to taký druh ožitia, aký chceme na fyzike dosiahnuť. Ako som už spomínal, hlavným cieľom fyziky by malo byť vybudovanie schopnosti predpovedať, čo sa stane, a vysvetľovať, čo sa stalo, po-

mocou malého počtu fyzikálnych zákonov. Iba ak sa experimenty spoja s týmto cieľom, vznikne niečo zmysluplné.

► **Aké odozvy od žiakov máte na model obrátenej výučby?**

Celkovo pozitívne. Mám dojem, že dobrým aj slabším žiakom to vyhovuje. Učím takto už tretí rok a pekne to funguje. Samozrejme, nájdu sa žiaci, ktorí si výklady nepozerajú alebo si ich pozerajú, ale sa pri tom dostatočne nesústredia. Ale títo žiaci by si zrejme ani pri bežnej výučbe nerobili domáce úlohy alebo by na hodine nedávali pozor. Mám pocit, že tento spôsob je pre žiakov humánnejší, lebo to, čo majú robiť doma, teda pozeráť video a napísať si k nemu poznámky, je ľahšie ako to, čo by robili pri klasickej výučbe, preštudovali by si látku z knihy a vyriešili by sadu úloh. Na hodine riešime úlohy, snažím sa byť s každým z nich v osobnom kontakte a robíme rôzne aktivity, ako hlasovanie, peer instruction, experimenty a podobne.

► **Máte nejaké reakcie na svoju stránku od učiteľov?**

Dostali sa ku mne informácie, že tie videá používa aj niekoľko učiteľov a ich žiakov z iných škôl. Tak mám radosť. Niektorí mi aj napísali e-mail.

► **Učitelia sa sťažujú, že nič nestíhajú. Ako sa vám darí vytvárať také množstvo materiálov?**

Mal som veľkú motiváciu niečo zmeniť k lepšiemu a nepáčili sa mi zmeny, ktoré prichádzali zhora, keď sa prakticky zo dňa na deň nepremyslene na-

rušil zabehnutý systém výučby fyziky, matematiky a iných predmetov. Mal som možnosť pracovať s Edwinom F. Taylorom a zažiť, ako vyzerá efektívna a profesionálna spolupráca. Chcel som byť podobným profesionálom. Dozvedel som sa o možnosti vyrábať videá a učiť pomocou nich. Tak som sa do toho pustil, pričom som si uvedomoval, že to vyžaduje veľmi veľa práce. Chcel som ju mať čo najskôr hotovú a potom už len využívať a vylepšovať hotový systém. Preto som skoro všetky videá vyrobil za rok v špeciálnom režime, keď som chodil skôr spať a ráno som skoro vstával. Druhý rok som niekoľko videí prerobil a zopár ich doplnil. Ďalšie roky som robil na súboroch úloh. Posledný rok vytváram otázky pre študentov, aby sa sami vyskúšali po pozretí videa. Samozrejme, výroba týchto materiálov vyžaduje čas a tolerantnú rodinu, ktorou som bol obdarený.

► **Často sa hovorí o nutnosti posilniť vyučovanie prírodovedných predmetov. Pomohlo by viac hodín?**

Myslím si, že počet hodín treba opätovne zvýšiť minimálne na úroveň pred reformou, ale zároveň sa treba zaoberať aj efektívnosťou ich využitia. Trápi ma to, že jednotlivé prírodovedné predmety nie sú dobre prepojené navzájom a s výučbou matematiky. Tieto veci by bolo potrebné premyslieť a optimalizovať. Tiež sa mi nepáči dnešný prílišný dôraz kladený na využívanie IKT. Ľudia, ktorí to nasilu presadzujú, asi nechápu, že IKT je len prostriedok na dosiahnutie našich skutočných cieľov a nie náš cieľ. Ak je napríklad mo-

jím cieľom naučiť žiaka správne reprezentovať, textom, grafmi, obrázkom, nejakú fyzikálnu situáciu v úlohe, ktorej text je zadaný, tak by si to mal každý žiak naozaj napísať či nakresliť do zošita. Nestačí, keď s celou triedou z ponúkaných možností v interaktívnom softvéri vyberieme tú správnu, na ktorú klikneme, a považujeme to za vyba-vené. Niekedy vedú IKT dosť deformovať základné návyky žiakov, ktoré bez adekvátneho precvičovania samy od seba nevzniknú.

VYSPOVEDALI SME SLAVOMÍRA TULEJU

► Vy zrejme nie ste prívržencom katastrofických scenárov, ako počítače nahradia učiteľov.

Podobná revolúcia ako v súčasnosti prebehla v stredoveku, keď bola vynájdená kníhtlač. Kniha ako médium dokáže podávať informácie veľkému počtu ľudí. Mnohí si možno vtedy mysleli, že už nebude treba učiteľov, veď máme knihy. Stačí dať žiakom knihy a oni sa už budú učiť sami. Nestalo sa tak. Počítače dokážu dobre podávať informácie a dokonca zabezpečiť aj istú interakciu s používateľom. Isto však učiteľov v dohľadnej dobe nenahradia. Ako som už spomínal, na to, aby žiak dostal adekvátne vedenie, podporu a spätnú väzbu, musí mať inteligentného živého učiteľa. Počítače zatiaľ nie sú inteligentné. Nevedia rozoznať, či žiak učivo chápe správne a či nie. Potrvá ešte dlho, pokým toto budú vedieť, ak vôbec niekedy. Okrem toho, učenie si vyžaduje dobrý vzťah medzi učiteľom

a žiakom. Žiak má často v učiteľovi svoj vzor. Teší sa na jeho pochvalu, keď mu ukáže svoje riešenie úlohy. Teší sa, že pri tom vynikne pred rovesníkmi. Môže mať žiak takýto vzťah osamote s počítačom? Asi nie.

► Učíte na gymnáziu v malom mestečku Humenné svetovým spôsobom. Oceňuje to niekto?

Neviem isto, či učím svetovým spôsobom. Moje vedenie o tom, že učím obrátene, vie a vychádza mi v ústrety. Mám neustále k dispozícii učebňu s desiatimi počítačmi pripojenými na internet, s dataprojektorom a interaktívnou tabuľou. Mám aj svoju klasickú tabuľu a kriedy. Mám všetko, čo potrebujem. Čo sa týka školských inštitúcií, tie o tom, našťastie, asi nevedia. Neviem, ako by napríklad moja výučba obstála pred školskou inšpekciou. Pravdupovediac, najradšej by som bol, keby som to nikdy nemusel zistiť. ■

Otvorenými on-line kurzmi už prešlo 10 miliónov študentov

ČÍSLO NA ZAMYSLENIE

Pred niekoľkými rokmi skratka MOOC ešte nikomu nič nehovorila. Ak pracujete v školstve (najmä vysokom) a nič vám nehovorí ani dnes, môžete mať onedlho veľký problém.

Massive On-line Open Courses sú bezplatné on-line vzdelávacie kurzy, ktoré sú prístupné každému, kto má pripojenie na internet (preto *open*), v ktorých spravidla študuje veľmi veľa študentov súčasne (preto *massive*). Veľa môže v tomto kontexte znamenať stovky, tisíce, ba občas až desaťtisíce študentov v jednom kurze! A hoci rôzne formy e-learningu tu máme už mno-

ho rokov, zdá sa, že až v MOOC našiel tú správnu podobu, ktorá zaujala milióny ľudí po celom svete. Možno k tomu prispel aj fakt, že zatiaľ čo doposiaľ boli poskytovateľmi e-learningových kurzov rôzne „no-name“ subjekty, kurzy MOOC začali ponúkať aj tie najlepšie a najprestížnejšie univerzity. Zároveň zainvestovali veľké peniaze do vývoja softvérovej podpory takýchto kurzov, takže ich absolvovanie je čoraz pohodlnejšie. Napokon, čísla hovoria jasnou rečou: záujemcovia na celej planéte si dnes môžu vyberať z viac ako 1 000 kurzov ponúkaných vyše 200 univerzitami, vrátane tých najlepších. Takmer polovicu kurzov ponúka portál www.coursera.org. Kurzy sú bezplatné, stačí ovládať niektorý v jazykoch, v ktorých sú dostupné. Dominuje angličtina (75 %), ale mnoho ich je už aj v španielčine, francúzštine, nem-

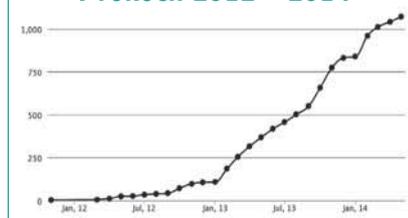
čine, ale aj čínštine a arabčine.

Zatiaľ čo jedni oslavujú MOOC kurzy za to, že dramaticky zvyšujú dostupnosť vzdelania pre ľudí v chudobnejších častiach sveta, iní sledujú tento vývoj s veľkými obavami. Viaceré štúdie totiž naznačujú, že rozvoj MOOC kurzov môže v najbližších rokoch vážne ohroziť existenciu mnohých univerzít a vysokých škôl, a to najmä tých menších, slabších, provinčných. A to najmä v prípade, ak budú univerzity ochotné pridelovať za absolvovanie MOOC kurzov riadne kredity. Niektoré už to robia!

Zdá sa vám, že sa tento globálny trend slovenských škôl netýka? Sme síce oproti vyspelému svetu oneskorení, ale rozhodne nie izolovaní. Ak si budeme pred globálnymi trendmi zaptvárať oči, možno sa budeme onedlho *mooc* čudovať. ■

► Vladimír BURJAN

Nárast počtu MOOC kurzov v rokoch 2012 - 2014

Mali by sme zrušiť známky a používať iba slovné hodnotenie?

Známky sú neodmysliteľnou súčasťou nášho školstva už viac ako 100 rokov. A nielen nášho. Je to trochu prekvapujúce vzhľadom na to, ako často sa hovorí o rôznych negatívnych javoch, ktoré sú so známkami spojené. Mnohí žiaci sa učia iba pre známky, rodičia kvôli nim vyvíjajú na deti neprimeraný tlak, niektoré deti kvôli

Ročník: deviaty
Číslo v triednom výkaze: ...

Trieda: 9.A
Rok školskej dochádzky: ... deviaty

VYSVEDČENIE POLROČNÉ

Martin Dvorský

Meno a priezvisko: ...
Miesto narodenia: Ražomberok

Dátum narodenia: ...
Štátne občianstvo: SK
Rodné číslo: ...

Správanie		I. polrok
		veľmi dobré
Prospech v povinných predmetoch		
Vyučovacie predmety		I. polrok
Slovenský jazyk a literatúra		výborný
Anglický jazyk		výborný
Matematika		výborný
Prírodovedy		výborný

známkam dokonca páchajú samovraždy. Alternatívy pritom existujú. Jednou z nich je slovné hodnotenie, ktoré viaceré školy úspešne používajú. U nás je však povolené iba na I. stupni ZŠ. Nebolo by teda rozumné známky raz pre vždy zavrhnúť a hodnotiť žiakov na všetkých školách (základných i stredných) iba slovne?

ZA argumenty priaznivcov

- ▶ Slovné hodnotenie poskytuje žiakovi aj rodičovi podstatne viac informácií. Hovorí o tom, čo konkrétne už žiak zvládol, čo ešte nie, v čom sú jeho silné stránky, v čom slabé, aký urobil pokrok, aký má k predmetu vzťah atď. Zo známky sa nič z toho nedozvieme.
- ▶ Slovné hodnotenie umožňuje odlíšiť aktuálny výkon a zmenu výkonu, ktorá nastala od predošlého hodnotenia. Umožňuje tiež oddeliť od seba vedomosti z daného predmetu a postoj žiaka k predmetu. Akou známku vyjadríme, že žiak síce písomky píše dobre, no na hodinách vyrušuje a o predmet nejaví žiadny záujem?
- ▶ Slovné hodnotenie je orientujúce, t. j. naznačuje, čo konkrétne musí žiak urobiť, aby sa posunul ďalej. Hodnotenie „chválitebný“ nesmeruje žiaka nikam.
- ▶ Slovné hodnotenie je vyváženejšie: môžeme žiaka súčasne za niečo pochváliť aj mu niečo vytknúť. V známke všetko splýva do nediferencovaného hodnotenia.
- ▶ Slovné hodnotenie je osobnejšie, pretože je pre každého žiaka iné. Naproti tomu v triede môže byť aj 10 – 15 žiakov, ktorí majú z predmetu napríklad dvojku, sú teda hodnotení identicky.
- ▶ Slovné hodnotenie je menej formálne, pretože núti učiteľov sledovať žiakov systematickejšie a dôkladnejšie. Okrem toho neumožňuje rôzne mechanické hodnotiace systémy typu „výsledné hodnotenie = priemer známok“.
- ▶ Slovné hodnotenie nevedie do takej miery k formálnemu „učeniu sa pre známky“.

PROTI argumenty odporcov

- ▶ Učitelia, ktorí učia predmety s nižšou časovou dotáciou, sú so svojimi žiakmi iba 1 – 2 hodiny týždenne. Je otázne, či pritom dokážu nazbierať o nich dostatok informácií na to, aby každému žiakovi napísali individualizované slovné hodnotenie.
- ▶ Slovné hodnotenie je pre učiteľov časovo omnoho náročnejšie ako klasifikácia známkami. Ak má učiteľ veľa žiakov, môže to byť pre neho veľká záťaž.
- ▶ Slovné hodnotenie neumožňuje tzv. *agregáciu dát*, teda zhrnutie množstva čiastkových dát do jednej sumárnej hodnoty, ktorá charakterizuje daný súbor. (Častou metódou agregácie numerických dát je výpočet priemernej hodnoty.)
- ▶ Vzhľadom na nemožnosť agregácie dát neumožňuje slovné hodnotenie porovnávať navzájom žiakov, triedy, školy, skupiny škôl či školské systémy. Keď si prečítame slovné hodnotenia 100 žiakov školy A a 100 žiakov školy B, iba ťažko na ich základe rozhodneme, žiaci ktorej školy dosahujú v matematike lepšie výsledky.
- ▶ Z rovnakého dôvodu je slovné hodnotenie iba veľmi ťažko použiteľné na prijímacích skúškach, kde je potrebné jednoznačne usporiadať uchádzačov podľa úrovne vedomostí, schopností či predpokladov pre štúdium. Zoradiť niekoľko stoviek (či niekoľko tisícov) uchádzačov iba na základe slovných hodnotení by bolo veľmi problematické a objektívnosť takého usporiadania by bola ľahko spochybniteľná.

Sfumato – keď deti kričia

► Marta PÁLENÍKOVÁ, Súkromná základná škola Felix, Bratislava

Predstavujeme splyvavé čítanie – modernú metódu, ktorá dáva nádej, že sa naše deti budú učiť čítať efektívnejšie ako pred 40 rokmi.

„Sóóóóó, súúúúú, sááááá, móóóóó, múúúúú, mááááá...“ ozýva sa v triedach, kde pani učiteľky učia deti čítať metódou Sfumato. Keď majú otvorené okná, všetci sa pýtajú: „Tolko kriku pri čítaní?“

Počas prvého rodičovského stretnutia u prvákov sme rodičom vysvetlili podstatu čítania. Rodičia malého Martinka však nemohli prísť. Po dvoch týždňoch prišli vystrašení do školy. Vraj Martinko keď číta, volá tak silno, že sa aj susedia pýtajú, či sa niečo u nich ne deje. Martinko hovorí, že pani učiteľka to tak povedala. Prišli sa teda spýtať, či to tak má byť. Áno, má to tak byť! Pri čítaní metódou Sfumato sa číta hlasno, hlásky sa doslova volajú.

Operetná speváčka a šerosvit

Autorkou metódy Sfumato – splyvavého čítania je Mária Navrátilová. Svojím pôvodným povoláním je operetnou speváčkou a učiteľkou s hudobno-dramatickým zameraním. Roky sa užšie špecializuje na tzv. nespievajúce

deti a na deti so zlým čítaním. Techniku splyvavého čítania začala formulovať už v roku 1974. Na odporúčanie popredných psychológov aplikovala svoju novú metodiku čítania v prvom ročníku základnej školy celých jedenásť rokov, aby dokázala jej účinnosť a efektivitu na výsledkoch svojich žiakov. Momentálne organizuje školenia metódy Sfumato pre učiteľky 1. stupňa v Čechách i na Slovensku. Metóda sa používa už aj v Poľsku.

Názov metódy Sfumato je odvodený z maliarskej techniky šerosvitu, ktorú objavil Leonardo da Vinci. Táto maliarska metóda je metódou pozvoľného prechodu farieb, prechodu splyvavého, bez kontrastov. Tak aj táto metóda čítania je metódou syntetickou, splyvavou, bez ostrého slabikovania.

Sfumato je postavené na detskej hravosti, je zábavné a deti pri ňom ani nespoznajú, že sa vlastne učia čítať. Je založené na vytváraní obrazov a zážitkov. Výučba je doplnená dramatickou výchovou, využíva sa aj prvok výtvarný a pohybový, čo sa realizuje na ho-

dinách telesnej, výtvarnej a hudobnej výchovy.

Kričanie, búchanie a hluk

Technika spočíva v tom, že pri čítaní takzvaných výbuchových hlások (B, D, Ď, G, K, P, T, Ť) deti najprv hlásku „tlačia“, čo znamená, že ju tvoria v ústach perami alebo jazykom bez exponovania a až vtedy, keď oko načíta v predstihu ďalšie písmeno, výbuchová hláska „vybuchne“ a pomocou úderu ruky o lavicu deti hlásku exponujú. Takže okrem volania sa ozýva z triedy už aj búchanie. A je to riadny hluk – ten deti milujú, je to pre ne zábavné a pre živé deti aj spôsob, ako vybiť energiu.

Prvé písmeno sa teda exponuje tak dlho, kým sa zrakom periférne nenačíta a hlasno sa nadväzne nevysloví ďalšia hláska. Plynule sa číta celé slovo. Učiteľ sa nesústreďuje na rýchlosť čítania, ale rešpektuje individuálne tempo každého jednotlivca. Zameriava sa na čítanie s porozumením. Žiak bezchybne priradzuje fonémy ku grafémam. Rozlišuje, čo je na začiatku, uprostred aj na konci slova. Nevynecháva ani nezamieňa písmená. Pri výučbe metódou Sfumato sú deti pozorné, sústredené, aktívne a čítajú plynulo už na konci 1. triedy.

Ako prvé sa učia žiaci písmenká O, S, B, U, A. Prečo práve tieto? Z hľadiska zraku, dychu a hlasu sú úplne rozdielne. Deti ich rozlíšia veľmi ľahko a dobre (napríklad malé *a* a *e* sú zrakovo tak podobné, že sa ich deti neučia po sebe, aby sa im nepletli).

Dyslexia a zajakovosť

Metóda je veľmi vhodná i pre výučbu detí so špecifickými poruchami učenia, napr. dyslexiou. Pri tejto metóde sa tieto poruchy vôbec nemusia prejaviť. Nedochádza k dvojitému čítaniu, žiak nečíta potichu dopredu, nevynecháva ani nepridáva písmená, nezamieňa ich

„Žiak bezchybne priradzuje fonémy ku grafémam. Rozlišuje, čo je na začiatku, uprostred aj na konci slova. Nevynecháva ani nezamieňa písmená. Pri výučbe metódou Sfumato sú deti pozorné, sústredené, aktívne a čítajú plynulo.“

Sama za seba

Je ťažké vybrať jedného z množstva učiteľov, ktorí ma v živote formovali. Nech mi odpustia ostatní, ale dodnes mám v pamäti jednu situáciu, ktorá istotne ovplyvnila môj život a jej význam som si uvedomila až o veľa rokov neskôr.

V druhej triede Základnej školy na Obuvníckej ulici v Partizánskom sme do školy chodili na zmeny. Vyučovanie končilo okolo piatej hodiny, avšak so spolužiačkou sme mali byť o tej piatej už na krúžku baletu (áno, ja som bola kedysi baletka) na opačnom konci mesta. Situáciu som vyriešila tak, že som poslala spolužiačku Betku za našou pani učiteľkou, aby nás vypýtala. O chvíľočku Betka už veselo skackala s pobalenou aktovkou a ja som sa začala chystať tiež. Lenže pani učiteľka mi po Betke odkázala, že ja ísť nemôžem, kým sa neprídem vypýtať sama. Zažila som strašný šok. Ja sama mám hovoriť, keď niečo chcem? Ale dokázala som to a táto pani učiteľka, Gizela Ferenčíková, dosiahla, že od toho dňa hovorím za seba ja sama.

Časom som sa prestala báť a hanbiť, viedla ma k umeleckému prednesu a so Žabiatom Ľudmily Podjavorinskej som to dotiahla až do Dolného Kubína. Pri rozlúčke s triedou mi napísala do pamätníčka krásne povzbudenie. Ešte stále ho mám.

Naučila ma ešte množstvo iných vecí, dokázala väčšinu vtedajších ľalvákov, teda aj mňa, preučiť na pravú ruku, ako to vtedy bolo moderné, jej úhľadné písmo a láskavú prísnosť si viem vybaviť kedykoľvek. Možno je už neskoro, ale predsa chcem, aby vedela, že jej práca bola úžasná a spomínam na ňu aj po rokoch.

► Anna CHLUPÍKOVÁ
ZŠ, Nováky

Napište nám aj vy krátku spomienku na niektorého svojho učiteľa, na situácie a okamihy zo školy, ktoré sa vám vryli do pamäti a ovplyvnili vás.

za iné (už spomínané *a* za *e* alebo *d* za *b*). Žiak vie hlasno čítať, dokonale rozlišuje dlhé a krátke samohlásky, nemá problémy s intonáciou vo vete, správne vyslovuje a číta vlastným tempom. No kvalita čitateľského výkonu bola, a bohužiaľ, i je hodnotená podľa rýchlosti. Čím rýchlejšie, tým vraj aj kvalitnejšie.

Zajakavé deti často pedagógovia zaraďujú do špeciálnych tried s logopedickými ťažkosťami. Metóda Sfumato má pomôcť aj týmto deťom. Práve práca s dychom a viazané čítanie pri splyvavom čítaní by mali odstrániť koktavosť u takýchto detí.

Často sa v prvom ročníku rieši aj iný problém: čo s deťmi, ktoré už čítať vedia. Máme v triede žiačku, ktorá vedela čítať už v septembri. Na vyučovaní sa však nenudila. Zábavné a zážitkové učenie spôsobilo, že sme tento fakt zistili asi až po mesiaci.

Práca na hodine i mimo nej

Na hodinách slovenského jazyka pracujeme so Živou abecedou a Pracovným zošitom č. 1 od M. Navrátilovej. A hoci

vychádza len v českom jazyku, nie je to prekážkou. Väčšinu knihy tvoria obrázky. Potom pokračujeme so šlabikárom a čítankou od K. Štefekovej. Túto metódu čítania sme spojili s novým nespojitým písmom Comenia Script od českej autorky Radany Lencovej.

S deťmi sa pravidelne zúčastňujeme súťaže Supertrieda. Je to projekt, kde učiteľ so žiakmi vytvorí hudobno-dramatické dielko. Porota na našich detí vyzdvihla dramatický prejav, ktorý bol výrazný práve preto, že sa učili čítať metódou Sfumato. V triede bol aj žiak, ktorý rok v materskej škôlke skoro vôbec neprehovoril. Zdalo sa, že tak tomu bude aj v škole. Po mesiaci „volania“ pri čítaní už samostatne čítal, komunikoval so spolužiakmi, dokonca vystupoval s textom na projekte Supertrieda. To všetko mu pomohlo zaradiť sa do kolektívu.

Všetci túžime, aby sa naše deti učili v škole čítať plynulo, hlasno, výrazne a s porozumením. A preto by som chcela zvolať do sveta: Je to skvelá metóda, kde je učiteľ kreatívny, deti sa učia čítať zábavne, hravo a čítajú krásne! ■

Chcete s nami odborne rásť?

DOBRA ŠKOLA chce pomáhať pedagógom, ktorí sa snažia odborne rásť. Ku každému číslu časopisu preto ponúkame **pracovný list pre učiteľov**. Obsahuje otázky, úlohy, námety či tipy viažuce sa ku článkom v aktuálnom čísle.

Prac. listy si môžete stiahnuť zo stránky www.casopisdobraskola.sk

DOBRY UČITEL PRACOVNÝ LIST

MAJME V RYBY, ALE VYŠŤI ČASOPIS ČÍSLA 1 - VEĽKÉ ODPOVEDI

01 **Stožička dňa** - ako ju vytvoriť? ...

02 **Zaujímavé na dieťa** ...

03 **Škola sa číta** - ako ju čítať? ...

04 **Čítanie v škole** ...

05 **Zaujímavé na dieťa** ...

06 **Škola sa číta** - ako ju čítať? ...

V májovom príbehu bola učiteľka prinútená počas cesty električkou čeliť nepríjemnej, ba až útočnej reakcii voči svojej a žiakovej osobe.

„Cestovať v MHD s dvadsiatimi piatimi sekundami (šiestakmi) je náročné. Obzvlášť ak tretina z nich ešte nikdy mestskou dopravou nešla. Ja som to zažila.

Cesta zo školy do divadla prebiehala pokojne, bolo ráno a deti ešte neboli poriadne prebraté. Na späťcestnej ceste však už hýrili dobrou náladou. Nastúpili sme do autobusu. Vedľa seba som posadila Petra, ktorý bol síce najlepší z triedy vo väčšine predmetov, mal však diagnózu ADHD. Sama som zostala stáť, aby som videla na zvyšok triedy. Zarozprávala som ho, ani si nevšimol, že prestupujeme. V električke už toľko miesta nebolo a deti museli ostať stáť. To už Peter nevydržal, behal od spolužiaka k spolužiakovi a nahlas zisťoval niečo o divadle. Niekoľkokrát som ho mierne napomenula, aby ostal stáť, stíšil sa a poriadne sa držal. Poslúchol ma, chytil sa vodorovnej tyče, no o chvíľu sa na ňu zavesil a začal sa hojdať. Vtedy to jeden starší cestujúci nevydržal a na celú električku zakričal: „Držte si toho debila, lebo sa neudrží ja!“

Ako by ste v tejto situácii zareagovali na mieste učiteľky? Treba si zachovať

Porozprávajte nám svoj príbeh

Stalo sa vám ako učiteľovi, riaditeľovi, rodičovi či žiakovi v škole niečo nezvyčajné, s čím ste si v prvej chvíli nevedeli rady? Podobných situácií nastáva mnoho, no pedagogické fakulty na väčšinu z nich učiteľov nepripravujú. Práve o tom je rubrika *Skutočný príbeh*. Pomôžte nám tvoriť túto školu života pre učiteľov. Pošlite nám svoj príbeh na prispevky@casopisdobraskola.sk. Použité námety honorujeme.

Držte si toho debila!

Extrémne reakcie okolia na rušivé správanie žiaka s ADHD dokážu zaskočiť aj skúseného učiteľa.

vať chladnú hlavu? Rázne vymedziť hranice okoliu? Ostať zároveň pre žiakov vzorom, ako to zvládnuť bez zbytočných emócií? Možno sa vám stalo niečo podobné.

K téme sa vyjadrili viacerí naši čitatelia.

Dagmar Kolevová

„Ten náš učiteľský „humánny prístup“ k deťom vedie napríklad aj k správaniu, aké bolo zachytené v príspevku nemenovanej televízie – rodič príde do triedy vyfackať cudzie deti. Je to na zamyslenie. Pýtam sa, či pani učiteľka dobrovoľne brala dieťa s ADHD na akciu. Ak áno, asi vedela predvídať, no v novej situácii sa jej dieťa zachovalo nepredvídaným spôsobom. Zaujímalo by ma tiež, ako sa dieťa správalo v divadle. Stret dieťaťa s realitou je OK. Musí si na to zvyknúť. Nebudú vždy okolo neho učiteľia. Nepríjemné je, že dospelí sa vyvršujú na učiteľoch. Asi by som neodsekla rovno, nech si to pán príde vyskúšať za ten plat! Ale určite by som odpovedala ostro. Aj okolie sa má podieľať na výchove detí, nádvákami však asi nie. Na druhej strane je hranica našej učiteľskej trpezlivosti často za ešte únosnou hranicou. Jednak z citových dôvodov, jednak s pedagogických, jednak možno aj zo strachu

– z vedenia, z rodičov... Sme mimo reality. Preto stret s ňou je potrebný, nech je aj negatívny. A ešte – učiteľ nesmie byť nútený brať isté deti na akcie. Ani rodičmi a ani vedením.

Monika Dillingerová

„Raz, keď mi takýto starší človek začal nadávať, že čo sme to za ľudí, keď si ani deti nevieme vychovať, a pokračoval nevyberanými slovami, som odvrkla, že sme generácia, ktorú vychovávala tá jeho. Vtedy to zaučinkovalo. Len neviem, či aj tu je útok najlepšou obranou.“

Dana Vitálošová

„Pána niekoľkokrát dvihnúť a vyhodiť do výšky – to by urobila Pipi Dlhá Pančucha. Chalan bol síce možno otravný, ale nikomu verbálne ani fyzicky neublížoval, na rozdiel od toho pána. A čo by som robila ja, tak to fakt neviem. V stresových situáciách obvykle samu seba niečím prekvapím.“

Andrea Santusová

„Ktovie, možno by sa podráždeného pána stačilo opýtať, aký spôsob poradí na „držanie“ žiakov.“

Monika Karolčíková

„V prvom rade by som sa snažila postarať sa o žiaka, aby afektovaný výstup cestujúceho nespustil neželané správanie. A potom by som odbila arogantného cestujúceho. Verte mi, nie je nič lepšie, ako pozeráť sa bez strachu týmto ľuďom priamo do očí a odraziť ich útok. Väčšina arogantných mužov to veľmi ťažko znáša.“

Peter Farárik

„Nechal by som samotného žiaka, aby si to odkomunikoval so starším cestujúcim. Učenie sa zodpovednosti za vlastné konanie je dôležité.“

Martina Chalachánová

„Hm, ťažká úloha... Po poriadnom premýšľaní mi napadá len: „*Prepáčte, má svoje chyby, ale debil to nie je. Vy mu rozhodne príkladom nejde-*

te, keď tu takto nadávate.“ A požiadala by som Petra, aby sa ospravedlnil, že sa takto správal a prestal s tým. Lenže v tej situácii si tak celkom nie som istá, či by som nepovedala len, že nech tu takto nevykrikuje, pričom nepozná pozadie jeho správania. Slovo debil na stranu staršieho cestujúceho by som si odpustila, lebo predsa len musím ísť žiakom príkladom. A ten starší pán nemá ani potuchy, že nejaké ADHD existuje. Za jeho mladosti ešte nebolo vynájdené.“

Janka Hostóvecká

„Vždy ma prekvapí a zamrzí takáto reakcia. Sú ľudia, ktorí keď zbadajú, že nastupujú deti, vystúpia. Jednoducho ich ten hlučnosť znevoľňuje. Len neviem, ako sa im s láskou podarilo vychovať tie vlastné. A čo vnúťatá? Tie budú mať najradšej len na fotke a to, čo vyviedli, si nechajú porozprávať pre istotu len

cez telefón? A ak aj bol menovaný Peťo hlučnejší a zavesil sa na tyč, a verte mi, spravil by to aj hociktorý iný chlapec bez ADHD, ak by mu to v tej chvíli napadlo, nedáva to nikomu právo nadávať dieťaťu do debilov, je to absolútne nemiestne a nepatričné. A osopenie sa na učiteľku je len prejavom malosti. Inteligentný, sebavedomý človek, ktorý by vyhodnotil správanie žiaka ako neprijateľné, by sa zdvihol a upozornil ho bez kriku a osočovania. Ak by to nezabralo, oslovil by učiteľku.“

Andrej Salner

„Pán si možno skôr zaslúži trpezlivejšie vysvetlenie o ADHD. Povedomie o ňom nie je veľmi vysoké a pán mal hádam dobré srdce a staral sa o svoje okolie, len chybné vyhodnotil niektoré reálie.“

A je to tu! Časopis **DOBRÁŠKOLA** organizuje svoje prvé celodenné podujatie. Príďte s nami hľadať

cesty k dobrej škole

Piatok 30. mája 2014

9.00 – 15.00 hod.
Kongresové centrum Družba
Bratislava

- ▶ **rečníci**, ktorí vám nasadia chrobáka do hlavy
- ▶ **krátke filmy**, ktoré vám otvoria oči
- ▶ **diskusie**, v ktorých váš hlas nezanimá
- ▶ **skúsenosti**, ktoré vás povzbudia
- ▶ **stretnutia**, ktoré vás obohatia

Spoluorganizátorom a sponzorom podujatia je spoločnosť **EXAM testing**, ktorá aj touto akciou oslavuje 20 rokov pôsobenia v slovenskom školstve.

Prihláste sa čo najskôr na
www.dobraskola.com/cesty.html

Pokoj v duši

► Lenka KUNOVÁ

Strávili sme s kolegom z redakcie dopoludnie v alternatívnej škole montessori, jedinej svojho druhu na Slovensku.

Kráčame v studenom vetre do bežnej školskej budovy v Bratislave-Lamači, so sebou vzorne prezuvky, za čo nás čaká pochvala od pani riaditeľky Gabriely Cabanovej. Predtým, než začala viesť školu montessori, pôsobila štrnásť rokov na štátnom gymnáziu a najprv alternatívne vzdelávaniu nedôverovala. Presvedčilo ju až to, keď túto školu spoznala osobne. My prichádzame skôr pozitívne naladení, ale aj zvedaví.

Ráno v prvom trojročí

Vysvetlia nám, že deti z troch po sebe nasledujúcich ročníkov sa učia spoločne a nasmerujú nás do prvého trojročia. Trieda pripomína skôr materskú škôlku: mäkký koberec, stoly so štyrmi až šiestimi stoličkami, kuchynka, modely, nástenné mapy a plagáty, rozličné učebné pomôcky. Deti majú na svoje školské veci vyhradené poličky s menami. Aromalampy voňajú škoricou a celá miestnosť pôsobí pestro, máte chuť preskúmať každý zaujímavý objekt.

Tridsaťjeden detí, z toho dvaja predškólači Lukáš a Miško, ktorí dnes strávia s deťmi z prvého trojročia celý deň, sa posadia do kruhu na koberec.

Spolu s nimi aj traja učitelia. Pozdravia sa po slovensky aj po anglicky, odpočítajú sa. Všetko prebieha pokojne, učitelia hovoria miernym, tichým hlasom. Keď poverené dievčatko oznámi, že dnes má meniny Milena, deti nadšene hlásia, že áno, poznajú oslávenkyňu – Milku! A začne sa štebot. Stačí však, aby učitelia a niekoľko detí zdvihlo ruku, čo je dohodnutý signál, a deti sa utíšia.

Učiteľ Jordán Jokel nás predstaví a dodá: „*Budú tu dnes s nami a budú sa pozerieť, ako pracujeme, tak ako aj iné návštevy. Možno si budú len trochu viac písať.*“ Deti to nijako nevzrušuje, vidno, že sú na takéto návštevy zvyk-

nuté. Školský deň normálne pokračuje. Je literárny týždeň, deti si mali pohľadať texty na Hviezdoslavov Kubín, nájsť slová, ktoré sa rýmujú a tvoriť básničky. Náplň práce teda nie je natoľko odlišná od práce v bežnej škole.

Ahoj, riaditeľka!

Prváci nastúpia k dverám spolu s Jordánom a my ich nasledujeme. Míňame dvere s označeniami ako *Science Room* alebo *Ateliér* a hudobná miestnosť a prichádzame do *Fialovej herne*, kde si deti zacvičia špeciálnu zostavu relaxačných a uvoľňujúcich cvikov. Všetko prebieha hladko, učiteľovi stačí hovoriť celkom potichu.

Keď sme naspäť v triede, je tu pokojná pracovná atmosféra, deti sedia pri stoloch a sústredene píšú. Malý Šimon sa nám príde pochváliť so svojím výtvorom, detskou básničkou o mačke. Sú v nej síce chyby a písmo nie je práve úhľadné, cieľom je však zrejme niečo iné. „*Peťa, nemáš abecedu?*“ pýta sa dievčatko učiteľky. „*Neviem, čo ide po K.*“ Nie je na tom nič zvláštne, v škole montessori si všetci tykajú a volajú sa krstnými menami. Za riaditeľkou môže prísť žiačka a povedať: „*Gabika, nemôžeš mi požičať notebook?*“ Pani riaditeľka nám tiež spomínala, ako si deň predtým k nej na obede prisadli chlapci z prvého trojročia a spontánne s ňou debatovali o všetkom možnom.

Ide to aj bez nútenia

Hlavnými princípmi montessori pedagogiky sú samostatnosť, sloboda a zodpovednosť. Vychádza z predpokladu, že dieťa sa samo chce učiť, keď má na to vytvorené podmienky a keď je motivované. Deti sú týmto spôsobom vedené už od dvoch rokov v montessori škôlke. Na dosiahnutie tohto cieľa je tiež dôležité to, aby doma bola tá istá atmosféra ako v škole.

Dvaja škôlkari sedia na koberci a usporadúvajú žetóny s číslami od 1 do 100 do správneho poradia. Kolega matematik žasne. Vysvetlí mi, že prváci v bežných štátnych školách sa učia rátať iba do 20. Skupinka detí sa pre-

miestňuje do osobitnej triedy na angličtinu. Pýtam sa angličtinárky Žaney Mrvovej, či využíva možnosť rozdeliť si deti do skupiniek podľa pokročilosti. Hovorí, že uprednostňuje zmiešané skupinky, aby sa žiaci navzájom ťahali.

Keď sa vraciame do triedy prvého trojročia, jeden z chlapcov zastane, podrží mi dvere a nechá ma prejsť. Aj napriek tomu, že som tu nevidela ani raz učiteľa autoritatívne zasiahnuť, žiaci sú veľmi zdvorilí, voči dospelým aj voči sebe navzájom. V triede sa medzitým začala desiatová prestávka. Deti sedia za stolom a pri jedle hlasujú, ktorý druh pizze je ten najlepší. Celkom prirodzene sa k nim pridáva aj učiteľka.

Nielen štúdiom je žiak živý

V druhom trojročí atmosféra pripomína skôr študovňu. Žiaci sedia a ležia za notebookmi a nad knihami, pracujú vo dvojiciach alebo individuálne na úlohách z geografie aj z matematiky. Nezvoni, plynule prechádzajú od jednej činnosti k druhej. Keďže žiaci pracujú samostatne, je možné, že sa niektorí za jeden školský rok naučia viac a iní zase menej, niečo sa môže presunúť do ďalšieho školského roka. Nedostávajú domáce úlohy. Miestom, kde sa pracuje, má byť škola, doma nech sú žiaci radšej deťmi svojich rodičov.

Prichádza zriaďovateľ Ivan Juráš a ukazuje nám rozvrh. Takže predsa existuje, pomyslí si, aj keď to vyzerá tak, že všetci pracujú svojvoľne. Organizácia vyučovania je vecou dohody a učiteľa aj žiaci sa môžu kedykoľvek

dohodnúť na zmene. Napríklad, druhé trojročie má prestávku o 9.30, ale deti v prvom trojročí desiatujú, kedy potrebujú.

V druhom trojročí namiesto škorice rozvoniava nutela. V kuchynke učiteľka s pomocou žiakov pripravuje sladkú desiatu, gofry s rozpustenou nutelou. Deti vedú k samostatnosti aj pri jedle. Škôlkari si sami naberajú, koľko zjedia, sami si krájajú jabĺčko, čistia mrkvičku. Staršie deti si musia samy naplánovať, čo si pripraví na desiatu, čo na to budú potrebovať, koľko to bude stáť, urobí si nákup za peniaze pridelené z rozpočtu školy a pripraví jedlo pre všetkých. V jedálni si deti samy nakladajú jedlo z výdajného vozíka. Žiaden servis, po obede si po sebe aj upracujú.

V poslednom trojročí ešte nemajú dokončenú kuchynku, ale zámerom je, že najstarší žiaci si budú sami variť aj obed. Na začiatku roka si podľa vlastného vkusu upravili triedu, v ktorej sa učia a ktorú si tiež sami upratujú namiesto upratovačky. Žiaci si aj samy zarábajú, chovajú včely, predávajú suše-

né jabĺčka alebo vlastné výrobky, ako šperky a gombíky.

Všetky priestory, všetky predmety

Keď vyjdeme na chodbu, zistíme, že tam už medzitým pri pingpongovom stole začala hodina prírodovedy. Využívajú sa naozaj všetky priestory školy. Deti z prvého trojročia si vyberajú, kto bude ktorou planétou slnečnej sústavy. Z brožúrok o jednotlivých vesmírnych telesách sa dozvedajú fascinujúce skutočnosti: „Pozri, ako teplo je v jadre!“ „Nechcel by som žiť na Jupiteri, keď obehne Slnko len raz za dvanásť rokov!“ Rozvíjajú šnúry a ťaťujú ich po chodbe, čím názorne demonštrujú, ako ďaleko sú jednotlivé planéty od Slnka. Môj nový známy, básnik Šimon ma poprosí, aby som predstavovala Zem, a tak beriem do rúk zalamovaný obrázok a Šimon-Mesiach okolo mňa niekoľkokrát obieha.

Napokon sa ideme pozrieť aj na najstarších žiakov v poslednom trojročí, ktoré zahŕňa 7. – 9. ročník. Hodina, na ktorej sa zaoberali činnosťou vnútorných orgánov, plynulo prechádza do prestávky a nasledujúcej výchovy umením. Opäť medzi žiakmi koluje množstvo odborných kníh a časopisov, pracujú na počítačoch a aktívne sa vypytujú učiteľky Ivany Baborovej na veci, ktorým nerozumejú. V učebni je len dvanásť žiakov. „Niektorí žiaci odchádzajú na osemročné gymnáziá. Nedávno bola jedna žiačka prijatá na bilingválne gymnázium a jej mama mi povedala, že keď si pozrela stránku novej dcérinej školy, zarazilo ju, koľ-

ko tam bolo pravidiel, príkazov, zákonov a zmlúv," hovorí Ivana. Pýtam sa jej, či učí biológiu. „Učím vedy – sciences a angličtinu.“

Sme zvedaví, ako je to s aprobáciami učiteľov. „Montessori pedagogika by chcela mať učiteľa, ktorý vie všetko. Vo vekovej kategórii, v ktorej sa nachádza, by mal obsiahnuť celé učivo trojročia. Snažíme sa, aby sme to dosiahli. Problém je, že u nás neexistujú vysoké školy, ktoré by vzdelávali v tomto duchu. A tak sa vzdelávame interne alebo v zahraničí," hovorí riaditeľka. V niektorých krajinách existujú vzdelávacie inštitúty, ktoré pripravujú učiteľov v duchu montessori, tunajší učitelia namiesto toho absolujú semináre z rôznych predmetov. Dostávajú však viac priestoru na učenie tých predmetov, ktoré vyštudovali.

Knižnica aj wifi

Cestou z tretieho trojročia sa pristavujem pri milej knižnici, ktorá je zriadená priamo na chodbe. Biele regály s knihami, červená sedačka a uprostred stólik pani knihovníčky, s ktorou sa púšťam do reči. Dozvedám sa, že si odtiaľto môžu požičiavať knihy nielen deti, ale aj ich rodičia. Dokonca tí si tu aj radi čítajú, keď si prídu vyzdvihnúť popoludní dieťa a musia chvíľu čakať. V knižnici majú aj niekoľko kníh o metóde montessori pre rodičov. Škola pre nich pravidelne robí na túto tému aj semináre, aby rozumeli tomu, čo vlastne ich deti v škole robia a prečo. Aktívna spolupráca s rodičmi je nevyhnut-

ná, bez ich podpory by to určite nešlo.

Počítačovú učebňu už zrušili, prešli na notebookový systém a v celej škole je wifi pripojenie. Hranie počítačových hier je obmedzené na maximálne 30 minút denne, aby sa deti venovali skôr spoločenským hrám, pobytu vonku a komunikácii. V škole sú od ôsmej približne do tretej, vrátane obeda, pobytu vonku a upratovania svojich priestorov. Majú tu aj školský klub.

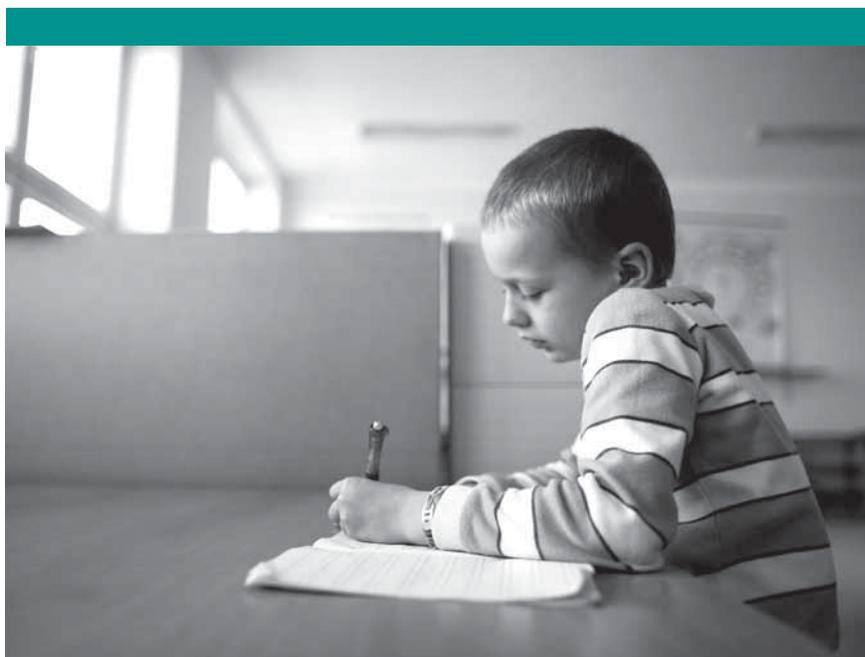
Nenormálne normálne

V škole montessori dodržiavajú štátny vzdelávací program, aj keď poradie, v akom sa učivo preberá, býva odlišné. Učebnice sa využívajú len ako jeden zo zdrojov informácií. Hodnotí sa slovné, pričom sa berie do úvahy aj to, s akým záujmom žiaci k predmetu pristupovali. Testy nepíšu všetci naraz, ale každý si test napíše vtedy, keď prejde istým

učivom. Vzdelávacie výsledky žiakov sú štandardné, aj z bežných štátnych škôl si predsa rôzne deti toho odnesú rôzne veľa, skončia s rôznymi známami aj rôznym objemom vedomostí, hoci sa učia všetci naraz to isté. Niekoľkokrát tu bola na návšteve aj inšpekcia a jej hodnotenie bolo skôr pozitívne.

Na Slovensku je škola montessori stále v experimentálnom overovaní, naproti tomu v Česku sú už montessori triedy normálnou súčasťou niektorých škôl. Vo svete sa jednotlivé montessori školy môžu navzájom odlišovať a pôvodnej predstave Márie Montessori zodpovedajú v rôznej miere. Pani riaditeľka spomína na školu v Nórsku, kde strávila dva dni a kde mali všetky stupne vzdelávania od škôlky až po strednú školu, na ktorej spôsob práce pripomínal skôr vysokoškolský systém.

Zaujímá nás, ako deti prežívajú prechod na „normálnu“ školu. Gabriela Cabanová hovorí: „Moja skúsenosť ako učiteľky zo štátnej školy je, že mnohé deti pri akomkoľvek prechode problém majú. Z prvého stupňa na druhý stupeň je to od jednej pani učiteľky k mnohým pani učiteľkám, keď prídu do základky na osemročné gymnázium – úplne iný svet. Niektorí sa s tým vie vyrovnáť, niektorí nie. Ani v klasickom systéme to nie je ideálne. Skôr môže byť problém, že naše deti sú naučené pýtať sa, čakajú odpoveď a sú naučené diskutovať.“ Aj nás teraz čaká prechod do úplne iného sveta, hektického pracovného dňa. Odchádzame však s pokojom v duši. ■

Ani správne, ani chybné

► Vladimír BURJAN, EXAM testing, spol. s r. o.

Keď žiakova odpoveď v teste nie je ani celkom správna, ani celkom nesprávna, má učiteľ niekedy dilemu, koľko bodov za ňu prideliť.

Pán Kandur, stredoškolský učiteľ slovenčiny z Prešova, sa na nás obrátil s otázkou:

Nedávno sa so mnou „pohádali“ moji žiaci (prváci na gymnáziu), pretože som im neuznal odpoveď „Shakespear“ na otázku, ktorý slávny dramatik stvárnil osudy Ceasara, Octaviana, Kleopatry a Marca Antonia. Vraj „veď sme vynechali iba jedno písmeno!“ Pred pár mesiacmi sa so mnou „pohádali“ žiaci (tentokrát štvrtáci), pretože som im neuznal odpoveď „Green“ na otázku, kto je autorom románu Tichý Američan. Vraj „veď sme vynechali iba jedno písmeno!“ Nedávno sme kolegami hodnotili otvorené otázky v maturitnom teste zo slovenského jazyka a literatúry. Viacero vecí ma tam prekvapilo. Napríklad to, že ako správna sa uznávala nielen odpoveď „Chalupka“, ale aj „Chalúpka“. Zaujímalo by ma váš názor na to, či takéto hodnotenie je správne.“

Keď v teste použijeme otvorenú otázku (teda takú, na ktorú žiaci odpovedajú vlastnými slovami), musíme takmer vždy počítať so širokým spektrom odpovedí. Niektoré z nich nepredstavujú z hľadiska hodnotenia problém. To sa týka najmä úplne správnej odpovede, za ktorú si žiak zaslúži maximálny počet bodov. Problémy nespôsobujú ani celkom nesprávne odpovede. Za tie udelíme žiakovi 0 bodov, prípadne mu nejaké body strhneme. Problémy spôsobujú najmä čiastočne správne odpovede, ktoré sa úplne nezhodujú so správnou odpoveďou, no obsahujú isté správne jadro. Môže ísť o odpovede, v ktorých časť chýba, alebo časť je správna a časť nesprávna, prípadne o odpovede, ktoré sú po vecnej stránke v poriadku, no obsahujú chyby v pravopise a pod. Do tejto kategórie spadajú aj tie, na ktoré sa pýta pán Kandur.

Škálové hodnotenie

Postup hodnotenia čiastočne správnych odpovedí závisí od toho, aký je celkový systém hodnotenia testu. Rozlišujeme dva základné modely: škálové hodnotenie a binárne hodnotenie. Pri škálovom hodnotení pridelujeme každej žiakovej odpovedi 0 až h bodov, kde $h > 1$ je bodová hodnota úlohy. Môžeme pridelovať napríklad 0, 1, 2, 3 body. 0 bodov dávame za úplne nesprávne odpovede, 3 body za úplne správne odpovede a 1 či 2 body za čiastočne správne odpovede. Odpoveď „Shakespear“ by v tomto prípade mala byť hodnotená buď 2 bodmi (miernejší variant) alebo 1 bodom (prísnejší variant). Ako sa rozhodnúť? Uvedomme si, že 3 body dostane žiak, ktorý správne uviedol „Shakespeare“, 0 bodov dostane žiak, ktorý odpovedal napríklad „Dante Alighieri“. Položme si otázku: ku ktorému z nich má bližšie žiak, ktorý odpovedal „Shakespear“? Ak máme pocit, že má bližšie k prvému, mali by sme mu prideliť 2 body.

Binárne hodnotenie

Pri binárnom hodnotení rozlišujeme iba dve kategórie odpovedí: správna odpoveď a nesprávna odpoveď. Za tú prvú udeľujeme spravidla 1 bod, za druhú 0 bodov (prípadne nejaké body strhávame). Podstatné je, že každú žiakovu odpoveď (aj odpoveď „Shakespear“) musíme zaradiť do jednej z týchto dvoch kategórií, tretia možnosť neexistuje. Opäť nám môže pomôcť posúdenie, ku ktorej skupine má žiak s takýmito čiastočne správnymi vedomosťami bližšie. Má bližšie k tým, čo odpovedali celkom správne, alebo k tým, ktorí si mysleli, že odpoveď je napr. „Dante Alighieri“? Pri takto položenej otázke je odpoveď jasná: bližšie má k prvej skupine. Tento žiak vie, ktorý dramatik je autorom Hamle-

Shakespeare

ta, no nevie, ako sa jeho meno presne píše. Mali by sme si uvedomiť, že to sú dve rôzne vedomosti, ktoré v tejto otvorenej otázke testujeme súčasne. A mali by sme mať jasno v tom, ktorá je pre nás dôležitejšia. Ak znalosť osoby, potom pravopis jej mena môžeme vnímať ako malú chybu a odpoveď môžeme hodnotiť 1 bodom (teda rovnako ako celkom správnu). Ak by naopak išlo o test pravopisu mien britských dramatikov, potom by to bola vážnejšia chyba a mohli by sme uvažovať o jej potrestaní pridelením 0 bodov. Vždy si musíme uvedomiť, že pridelené body majú čo najvernejšie odrážať kvalitu vedomostí žiaka z danej oblasti. Otázka teda znie: bude obraz o vedomostiach žiaka presnejší vtedy, ak dostane 1 bod (čím splynie s tými, ktorí odpovedali úplne správne), alebo vtedy, ak dostane 0 bodov (čím splynie s tými, ktorí odpovedali celkom nesprávne).

Záverom mám pre učiteľov odporúčanie: nekladte si „principiálnu“ otázku, či je odpoveď (napr. „Shakespear“) správna alebo nesprávna. Ako rád hovorieval jeden bývalý premiér, takto otázka nestojí. Pýtajte sa takto: koľko bodov je najrozumnejšie prideliť za túto odpoveď? Nieкого môže dráždiť, ak odpoveď „Shakespear“ prehlásime za správnu, pretože tá odpoveď naozaj nie je úplne správna. To však ani nemusíme urobiť. My sa iba rozhodneme, že za ňu budeme pridelovať rovnaký počet bodov ako za správnu odpoveď. Isté systémy hodnotenia pripúšťajú, ba priam vyžadujú, aby niektoré čiastočne správne odpovede boli hodnotené rovnako ako celkom správne odpovede. Na tom nie je nič zlého, najmä ak to prispieva k tomu, že výsledný počet bodov bude validným a reliabilným obrazom úrovne vedomostí jednotlivých testovaných žiakov. ■

Ako si poradiť so šikanovaním (2.)

► Peter LENGYEL, Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce TU, sociálny pracovník na základnej škole

Kto býva najčastejšie agresorom a kto obeťou? Ako napraviť agresora a ako sa správať k obeť?

mal by požiadať o pomoc odborné inštitúcie.

Rodičia agresora

Učiteľ môže naraziť na nezaujem, či strach rodičov, ale o probléme je vždy nutné komunikovať. Treba mať na pamäti aj fakt, že rodič agresora je v nepríjemnej situácii a môže mať strach z otvorenia citlivých tém u psychológa, prípadne strach z toho, že sa o jeho dieťaťi bude hovoriť, že „chodí k cvokárovi“.

V praxi som si všimol, že učitelia inštinktívne volajú matke, ale práve tá môže mať odmietavý postoj, napríklad aj kvôli domácej násilii. Ak sa o dieťa stará sama, bude mať pocit, že nezvláda jeho výchovu. Učiteľ by mal vnímať súvislosti, lebo empatia v tomto smere je dôležitá pre získanie rodiča agresora na spoluprácu. Ak je odmietanie spolupráce veľmi silné, škola môže podať oznámenie sociálnemu kurátorovi, ktorý má kompetenciu uložiť dieťaťu výchovné opatrenie formou povinnosti zúčastniť sa poradenstva v špecializovaných zariadeniach. V prípade, že kurátor nekoná do 30 dní, oznámenie treba písomne urgovať.

Primeraný trest

Ak agresor šikanoval len kvôli experimentovaniu, prípadne učiteľ odhalí iné príčiny, môže pomôcť úprimný rozhovor o pocitoch agresora, obeť, účastníkov, prípadne mediácia. Trest, resp. sankcia za šikanovalie by mala byť primeraná. Jednak preto, aby dieťa pocítilo nevhodnosť, odsúdenie svojho správania, ale zároveň preto, aby sa nedostalo do pozície navždy odsúdeného.

Z osobnej praxe viem, že prevažná väčšina agresorov mala snahu sa v nasledujúcom polroku, či roku zlepšiť. Nové klasifikačné obdobie a čistý štít v novom polroku agresori využili. U väčšiny už počas základnej školy nedošlo k recidíve.

Obeť

Profilovanie obeť je oproti agresorom ťažšie preto, že sa ňou za určitých podmienok môže stať ktokoľvek. Je pravdou, že často sa stávajú obeťami deti, ktoré prídu do nového kolektívu, deti s nejakou poruchou, hendikepom, výraznou črtou. Môžu to byť aj deti, ktorým sa prirodzene dobre darí alebo majú pozitívne vzťahy s učiteľmi. Zaujímavým typom obeť sú precitlivene deti, ktoré spolu s rodičmi vnímajú ako šikanovalie akýkoľvek negatívny akt voči nim.

Pri obeťach je potrebné podstatnú časť energie venovať viac asertívne dieťaťu, schopnosti odrážať útoky alebo sa cez ne preniesť ako pasívnej ochrane, na ktorú sa ľahko zvyká. Pri obeť je potrebné vyhnúť sa prílišnej ľútosti a tiež prípadnej sekundárnej viktimizácii, ktorá nastáva, ak dieťa prežilo traumou a jeho výpoveď o tom na viacerých miestach môže zlé zážitky ešte zintenzívniť.

Po každom akte šikanovalie je potrebné ešte nejaký čas sledovať vzťah obeť a agresora. Ruka v ruku s tým však musí dôjsť k náprave prostredia, ktoré nedokázalo šikanovalie zabrániť, k objaveniu príčiny, prečo prostredie zlyhalo. A každý triedny učiteľ by mal so šikanovalie počítať ako s vecou, ktorá sa v kolektívoch občas deje. ■

Účastníkmi šikanovalie môžu byť všetky deti, ale aj dospelí v škole. Bežné prejavy šikanovalie sa väčšinou nedejú medzi dvoma osobami niekde potajomky, ale v triede, na záchodoch, na chodbách, na internete. Šikanovalie, ktoré sa deje tajne – za školou, na odľahlých miestach, má zväčša atribúty závažnejších priestupkov (vydieranie, hrubý nátlak, obmedzovanie slobody, výtržníctvo, ublíženie na zdraví). Pre ľahšie formy šikanovalie je však ukazovanie moci na verejnosti významným prvkom, a to ho robí viditeľným.

Agresor

Všeobecne vládne snaha o profilovanie obeť a agresorov. Skúsenosti ukazujú, že všetko závisí od podmienok a charakteru, pretože aj dieťa, ktoré je odolné a asertívne, sa pri ohrození väčšou skupinou môže stať typickou obeťou. Ale aj utiahnuté dieťa sa môže stať, napríklad cez sociálnu sieť, krutým agresorom.

O agresoroch vieme, že sa stávajú z detí, ktoré majú potrebu šíriť okolo seba strach, prípadne si vydobývajú pozíciu. Mnohí majú v sebe motív krutosti, niektorí túžia po senzácii. Časť z nich experimentuje so svojím statusom, prípadne tlak rodiny či partie ho núti sa správať kruto.

Učitelia a odborní zamestnanci by sa mali snažiť identifikovať, o aký typ agresora ide a podľa toho reagovať. Ak má učiteľ pocit, že ide o dieťa, ktoré to „má v sebe“, u ktorého cíti niečo vymykajúce sa aj pubertálnym odchýlkam,

Môžeme mať všetko?

Finančná gramotnosť má vo výchovno-vzdelávacom procese svoje miesto. Na našich školách môžeme jej stopy nájsť v matematike, občianskej náuke i v odborných ekonomických predmetoch. Niekde sa vyučuje dokonca ako samostatný predmet. Ako ju však učiť zaujímavou aj prakticky a zároveň vyhovieť cieľom Národného štandardu finančnej gramotnosti? Vyskúšajte s nami aktivitu **Môžeme mať všetko?**, s ktorou svojich žiakov určite zaujmete.

Čas na realizáciu: 30 minút.

Pomôcky: Lístky s rôznymi sumami od 2 do 10 eur (počet závisí na počte žiakov); farebné zátky z PET fliaš (prípadne farebné papierové pásiky) v 3 farbách, ktoré budú označovať mamu, otca a dieťa (počet závisí od počtu žiakov); papiera a perá.

Postup: Žiaci sa rozdelia do trojíc. Každý z trojice si vylosuje jednu farbu

a bude predstavovať v skupine mamu, otca a dieťa. V priebehu 5 minút napíšu na papier rôzne potreby nimi vylosovaného člena rodiny, približne v hodnote do 15 eur. Následne si každý vylosuje jeden z lístkov so sumou od 2 do 10 eur. Potom počas 5 – 7 minút označí číslom 1 potreby, ktoré uspokojí za vylosovanú sumu, a číslom 2 jednu potrebu, ktorú odloží na neskôr. Ostatné potreby zostanú neuspokojené.

VIAC ako PENIAZE

Potom žiaci v trojici 3 – 5 minút diskutujú o tom, na čo rodina využije vylosovanú sumu. Po vzájomnej dohode môže niektorý člen rodiny uspokojiť svoju potrebu č. 2, ak mu na ňu niekto dá zo svojej sumy – teda obetuje svoju potrebu. Žiaci na tabuľu napíšu výsled-

né sumy (súčty), ktoré si rodiny vylosovali a porovnajú, čo si môže kúpiť rodina s najvyššou a s najnižšou sumou. Diskutujú o osobných a rodinných potrebách. Úloha učiteľa je koordinovať činnosť žiakov a vhodne reagovať na vzniknutú situáciu.

Podobné aktivity nájdete v učebných textoch programu **Viac ako peniaze**. Učiteľom ponúkame viac ako 200 aktivít, pravidelne aktualizované učebné texty a metodickú príručku. Program je vytvorený v súlade s *Národným štandardom finančnej gramotnosti*. Základné a stredné školy ho môžu realizovať v rámci vhodných predmetov, alebo ako samostatný predmet. Program *Viac ako peniaze* vytvorila nezisková vzdelávacia organizácia *Junior Achievement Slovensko* v partnerstve so *Slovenskou bankovou asociáciou*. Viac informácií nájdete na webovej stránke www.viacakopeniaze.sk. ■

Inzercia

Len 550 eur za interaktívnu tabuľu!

HITACHI StarBoard TRIO 63E – uhlopriečka 160 cm

- ▶ tabuľa je ideálna pre I. stupeň ZŠ a MŠ
- ▶ umožňuje ovládanie prstom
- ▶ môžu na nej pracovať až tri deti súčasne

Za **1450 eur** s DPH dostanete kompletnú výbavu (tabuľu + projektor s krátkou vzdialenosťou) vrátane montáže.

IVEKO, s. r. o.
Tehelná 18, 920 01 Hlohovec
Telefón: 033 / 73 01 927
Mobil: 0910 391 566
Web: www.hitachisk.sk/ms
E-mail: ivekosro@gmail.com

Táto výnimočná ponuka platí len do vyčerpania zásob!

Inzercia

Rozprávajte sa, ako len chcete

► Elena AKÁCSOVÁ

Čím viac sme prepojení virtuálne, tým menej komunikujeme reálne. Jeden vedecký výskum za druhým dokazuje zhubné pôsobenie mobilných technológií na ľudí a na deti obzvlášť. Ale existuje aj iný pohľad.

Po internete koluje krátky film, na ktorom je dievča v rôznych situáciách – v kaviarni s priateľkami, na narodeninovej oslave, na koncerte, na hojdačke, na výlete, s frajerom v posteli. Ona aj všetci ľudia okolo nej majú v ruke smartfóny a niečo si v nich čítajú, s niekým si píšú, telefonujú, fotia, a to, čo zachytili, hneď dávajú na internet. Len ona nemá v ruke nič a snaží sa prežívať to, čo práve robí. Lenže nemá s kým. Všetci okolo nej usilovne komunikujú, ale nie s ňou, všetci intenzívne niečo prežívajú, ale nie v tej situácii, ale inde prostredníctvom mobilu.

Zabudnite na telefón

Video *I forgot my phone* za necelé dva týždne videlo 21 miliónov ľudí! Všetci ho mohutne preposielajú a lajkujú, diskutujú o tom, aká je táto doba strašná, že sa už ľudia nevedia ani normálne medzi sebou porozprávať. Stále vyťahujú mobil a zabávajú sa radšej s ním a cezeň. Taká je doba a človek by si spolu s tými 21 miliónmi spravodlivých hneď aj pekne zamoralizoval, akí sú dnešní mladí ľudia zblbnutí zo všetkých tých technológií a sociálnych sietí, kde sa jedným klikom spriatelila a druhým odpriatelila, nevedia už prežívať ozajstné veci, komunikujú celé

hodiny len cez esemesky a namiesto spoločného chichotania sa len LOLujú a ROFLujú. Čo z tej mládeže s mobilmi v ruke vyrastie? A aké čudné budú ich priateľstvá? Profesorka psychológie z kalifornskej univerzity Margarita Azmitia, ktorá sa zaoberá priateľstvami medzi tínedžermi, tvrdí, že technológie síce menia spôsoby, akými medzi sebou mladí komunikujú, ale zásadné veci, ktoré definujú ozajstné priateľstvo, ako je napríklad vernosť a dôvera, sa nemenia. Za svojich skutočných priateľov aj oni považujú stále len tých, s ktorými sa stretávajú osobne a denne.

Výhoda pre vylúčených

Na stránke americkej psychologické asociácie (www.apa.org) sa pred časom objavil článok Amy Novotneyovej, ktorá uvádza zaujímavé vedecké výskumy, svedčiace nielen v neprospech, ale aj v prospech nových technológií. Podľa nich jedným z najväčších prínosov sociálnych sietí je možnosť nadviazať a udržiavať priateľstvo aj pre tých, ktorí sú inak v komunite prehladaní a osamelí. A osamelosť na strednej škole má nepriaznivý vplyv na poznávacie schopnosti, sociálny a mravný rozvoj. Podľa štúdie psycholožky Beth Doll z Nebraskej univerzity mladistvým bez priateľov v dospelos-

ti väčšmi hrozí, že budú nezamestnaní, agresívni a psychicky labilní. Vďaka textovkám a internetu majú aj sociálne vylúčení možnosť prejavíť sa a presadiť. V štúdiu na 626 austrálskych deťoch sa ukázalo, že osamelí dospievajúci si získavajú nových priateľov práve vďaka internetu, on-line sú schopní riešiť aj osobné a intímne témy, sú otvorenejší a menej hanbliví. A aby to nebolo málo, ešte aj médiami tak demonizované počítačové hry majú svoje klad. Keďže dnešné hry umožňujú hráčom sa medzi sebou on-line rozprávať, pomáhajú chlapcom, ktorí majú strach nadväzovať sociálne kontakty s rovesníkmi, a dávajú im príležitosť komunikovať bez očného kontaktu, ktorý je pre nich veľmi problematický.

Lepšie ako zrkadlo

Ale internet a sociálne siete neprospeievajú len plachým a osamelým dospievajúcim. V istom experimente so 63 študentmi sa zistilo, že po čase strávenom na svojom facebookovom profile sa cítili sebavedomejšie, ako keď sa na seba pozerali do zrkadla. Zrkadlo nám ukazuje, kto skutočne sme, a keď obraz nezodpovedá ideálu, môže to mať negatívny vplyv na naše sebavedomie. Na rozdiel od zrkadla, facebook nám ukazuje pozitívnu verziu seba samého. Nejde o klamlivú verziu, iba o tú pozitívnejšiu časť nášho ja. Nový výskum tiež ukazuje, že mladí ľudia, ktorí trávia veľa času na blogoch a stránkach, kde sa diskutuje o politike a aktuálnych udalostiach, sú neskôr spoločensky angažovanejší, viac sa zapájajú do dobrovoľníckych aktivít, charity a kampaní.

Po internete koluje aj fotografia z kaviarne, kde je na tabuli kriedou napísané: „*Nie, nemáme wi-fi, rozprávajte sa medzi sebou!*“ Nieкто pohotovo vo fotošope vyrobil aj slovenskú verziu. Ľudia si to preposielajú, lajkujú, diskutujú o hroznej dobe. Zaujímavý marketingový koncept, vychovávať zákazníkov, ja by som si však na ich mieste tú wi-finu radšej zriadila a napísala: *Áno, máme wi-fi. Rozprávajte sa medzi sebou, ako len chcete!* ■

Prevzaté z časopisu *Nota Bene*.

► Ľubomír JAŠKO

Kniha o tom, ako nás technológie zbavujú nutnosti vykonávať duševnú prácu, následkom čoho ochabuje naša pamäť a schopnosť učiť sa.

 Manfred Spitzer, autor knihy *Digitálna demencia* (Host 2014), nie je amatérsky moralista, ktorý v internete vidí diabolský vynález na ovládnutie človeka. Vyštudoval medicínu a filozofiu a nakoniec sa zamerlal na psychiatriu. Pôsobil ako hosťujúci profesor na Harvarde, vedie kliniku v Ulme a na stanici BR-alpha moderuje vlastný program. Je jedným z najvýznamnejších bádateľov v oblasti neurovedy.

V čase, keď vlády sponzorujú miliónoch lacných počítačov pre krajiny Tretieho sveta a ministri si myslia, že žiaci nežne hladkajúci umazaným prstom tablety budú vzdelanejší, Spitzer varuje pred digitálnou demenciou. A nie je to iba metafora. Ide o rozprávanie vedca, ktorý skúma ľudský mozog, jeho fungovanie a evolúciu.

K najdôležitejším poznatkom v neurobiológii patrí, že mozog sa používaním neustále mení. Dnes dokážeme fotografovať aj plastické, neustále sa meniace spoje medzi nervovými bunkami schopné viesť elektrické signály. Spojie sa menia počas učenia. Čas strávený s digitálnymi médiami zanecháva v mozgu tiež svoje stopy, sú však iného druhu.

Demencia je viac ako zábudlivosť. Je zjavné, že obetiam digitálnej demencie výslovne „nepreskočilo“, len

sa namiesto vlastného rozumu príliš spoliehajú na digitálnych pomocníkov. Kedysi dávnejšie sa do látky prenikalo, dnes sa surfuje po sieti, kľče po obsahovom povrchu. Žiaci, ktorých v tom učiteľia, nanešťastie, podporujú, si zvykli pýtať sa na potrebné veci na sieti. Vynechávajú ťažšiu cestu skutočného učenia sa. Zaujímajú sa len o to, aby svoje referáty a práce mali podporené vyjadreniami autorít – a tie nachádzajú vo vyhľadávačoch a na webových stránkach. Nikto sa však nestane horeľcom tak, že sa nechá na horu vynieť alebo tak, že si zistí mená kopcov a značenie ciest.

Spitzer navštívil istú školu, ktorá spolupracuje s katedrou mediálnej informatiky blízkej univerzity. Odtiaľ sa práca učiteľov nielen sleduje, ale aj podporuje. Škola disponuje veľkými interaktívnymi tabuľami a laptopmi. Už nie je potrebné niečo odpisovať z tabule. Vraj zostáva viac času pre spontánnosť a kreativitu. Celá „sláva“ má však aj svoje nechcené efekty. Nie je trochu povrchné mať za cieľ len pohybom ruky, potiahnutím preniesť slovo z jedného miesta elektronickej tabule na druhé? A na čo sa využívajú počítače v domácnostiach žiakov? Záver je alarmujúci: počítač doma vedie k nižším výkonom v škole a dostupnosť počítačov v školách nemá na výkony žiakov vôbec žiadny vplyv.

O Spitzerových zisteniach možno polemizovať. Z jeho knihy je však zrejmé, že sa nevenuje téme preto, aby rozčúlil výrobcov počítačov alebo nostalgicky volal po starých časoch. Autorovým cieľom je zanechať deťom lepší svet. Chce podľa vlastných slov „podporiť pospolitosť, budúcnosť, slobodu, záujem človeka o seba samého a jeho skutočné problémy, nezávislé jednanie osvietených, kriticky uvažujúcich ľudí.“ ■

Ako začať deň

Nedávno som mal dlhú diskusiu na tému life manažment, či život vo vlastných rukách.

Keďže moji spoludiskutujúci väčšinou zastávali názor, že o našom živote rozhodujú skôr iní ako my, nebolo to ľahké. Nakoniec sa jeden až skoro podráždene spýtal: „A v čom je teda to tajomstvo?“

Nuž – nie je žiadne tajomstvo. Aspoň ak si pod tým predstavujete nejaký grál či jednu zázračnú vec, ktorá všetko zmení. Je iba množstvo maličkostí.

Napríklad ranné vstávanie. Ja som, žiaľ, ten nešťastník, ktorý sa zobudí nesmierne ukrivdený takým nespravodlivo krátkym spánkom a nejakú tú hodinku bojuje s príšerou menom Vstávanie. Ranný čas je však každopádne radno využiť.

Od Anthonyho Robbinsa som sa naučil ranné otázky. Potom som sa ich naučil aj od všetikoho iného, takže už neviem, kto ich vlastne vymyslel. Ale nevádi, aj tak som si ich trochu upravil. Ponúkam vám tie svoje: Za čo som vďačný? V čom som dobrý? Čo chcem dnes robiť? Ako sa chcem dnes cítiť?

V odpovedi na prvú otázku si znovu pripomeniem, ako mi je skvele, keďže som vďačný za tóóóóľko všeličoho. Pri druhej otázke si opäť uvedomím, aký som vlastne úžasný, keďže vynikám v tóóóóľkých veciach. Po odpovedi na tretiu otázku si minimálne vyjasním, ako začnem deň. Niet nič horšie, ako do obedu zvažovať, do čoho sa vlastne pustiť. Štvrtá otázka je veľmi vážna. Prečo by som nechával moje pocity na náhodu? Ešte by ma nebodaj niekto vytočil! Preto sa radšej rozhodnem, že sa budem počas celého dňa tešiť. A basta.

Takže ak chceš mať život vo vlastných rukách, začni hneď. Odpovedz si na tieto otázky pre zvyšok dňa. A zajtra hneď po zobudení. Uvidíš, že to funguje. ■

► Peter BERO

Dilemy presahujúce históriu

► Zuzana KOHÚTOVÁ, Gymnázium M. Ráfusa, Žiar nad Hronom

Existujú ľudské práva, ktoré si odporujú? Na ktorú stranu sa pridať? Diskutujte, argumentujte a natočte o tom film!

Konferencie a workshopy sú ideálnou cestou, ako si rozšíriť repertoár metód. Mne veľa možností ukázala konferencia „Demokracie versus extremismus. Princípy všedného hrdinství“ v Kutnej Hore. Práve tam som sa stretla s projektom *free2choose*, ktorý zastrešovalo Múzeum Anny Frankovej v Amsterdame.

Inšpirácia projektom

Mrzel ma fakt, že projekt už bol uzavretý a nedalo sa k nemu pripojiť. Bol pre mňa atraktívny preto, že neponúkal hotové riešenia, ale dával príležitosť na premýšľanie, hľadanie argumentov, ich prezentovanie a obhajobu. Projekt ukazoval protirečivosť a mnohorakosť života na materiáli zdanlivo nespochybniteľnom – na ľudských právach. Kládol otázku, ako reagovať, ak sa dve práva vzájomne obmedzujú alebo vylučujú a ako riešiť túto dilemu.

Študenti v projekte dostali za úlohu nájsť príklad, keď napĺňanie jedného ľudského práva v ich štáte obmedzuje právo iné, keď právo na slobodne prejavovaný názor je obmedzené zákazom hlásať myšlienky propagujúce rasizmus. Ak našli dilemu, mali o nej natočiť krátky film. Jeho podstatou nebolo vyriešiť ju, len predstaviť dostatočne široké spektrum názorov a podnieť rozmýšľanie o probléme.

Názorové spektrum

Rozhodla som sa na hodine využiť najprv hotový materiál. Filmy sú dostupné na stránke Múzea Anny Frank a aj na YouTube. Sú v pôvodnom jazyku krajiny s anglickými titulkami. Pre potreby dejepisu sa výborne hodil film *Mein Kampf*, ktorý reagoval na opätovné vy-

danie Hitlerovej knihy v Čechách.

Po hodine venovanej nástupu nacizmu v Nemecku sme sa na tej nasledujúcej venovali diskusii o (ne)bezpečnosti tejto knihy dnes. Najprv sme si spoločne pozreli film pražských študentov z projektu *free2choose* (je to asi 6 minútová sekvencia). Potom sme triedu rozdelili na desať zón: od súhlasím s úplnou slobodou vydávania knihy až po absolútny nesúhlas. Zóny medzi tým boli škálou. Každý žiak sa postavil na líniu zodpovedajúcu jeho názoru a prezentoval svoj pohľad a podporoval ho argumentmi z histórie, praxe, osobnej skúsenosti. Ostatní mali možnosť presúvať sa, ak ich spolužiak argumentmi presvedčil.

Rozhovorili sa mnohí, dokonca aj tí, ktorí predtým príliš svoj názor neprezentovali. Žiaci sami sledovali vecnosť a silu argumentov. Rozvinula sa zaujímavá a podnetná debata. Treba upozorniť, že klasická hodina je na podobnú aktivitu príkrátka. Dilemu sme neuzavreli, ale aj to bolo dobre. Podobne, ako všetky filmy z projektu, ani účelom hodiny nebolo problém vyriešiť. Dôležité bolo nastoliť otázku a viesť k formovaniu vlastného postoja.

Naša dilema, náš film

Keďže hodina sa vydarila, stále ma mrzelo, že neviem ponúknuť žiakom slovenskú dilemu.

Pri hľadaní témy na SOČ však tretiaci na seminári našli po vhodný námet ďaleko. Zvolili si dilemu práva na dôstojné bývanie a práva na slobodné naskladanie s majetkom. Opierali sa o skúsenosti z nášho mesta (búranie nelegálnej osady) a aj iných medializovaných prípadov (Krásna Hôrka, ale aj Talapkova vila, či nelegálne postavená vi-

la v našom parku).

V ankete oslovili spolužiakov, obyvateľov mesta rôzneho veku a etnik. Vytvorili film, v ktorom problém čiernych stavieb, bývania a vlastníctva pozemku predstavili cez legislatívu a potom nechali zaznieť názory respondentov, ukázali existujúce kauzy a položili otázku: búrať či nebúrať? Diskusia o filme bola naozaj veľmi dynamická a cenná.

Odovzdať viac ako len učivo

Je samozrejmé, že takáto aktivita bude patriť k zriedkavým a časovo náročným. Dáva však možnosť rozvíjať v priebehu hodiny nesmierne veľa zručností, spája teóriu s praxou. Pri kratšom variante môže učiteľ náuky o spoločnosti, dejepisu či triedny učiteľ siahnúť po ponuke už natočených sekvencií projektu *free2choose* a pripraviť si metódičku, ktorou bude viesť debatu, diskusiu či polemiku žiakov. Ale vynikajúci spôsob je aj ten dlhší – nájsť vlastnú dilemu a filmovo ju stvárniť.

Nejde len o to, aby učiteľ naučil teóriu k téme o ľudských právach, ale aby naučil aj to, ako sformovať postoj a vedieť ho vysvetliť, argumentovať v prospech svojich tvrdení, nechať zaznieť iný názor a akceptovať ho, hodnotiť silu opačných argumentov, byť empatický a rozumieť inému pohľadu na vec. A nemožno obísť ani fakt, že popri tom ešte treba urobiť záznam na kameru, zostrihať ho, pripraviť scenár filmu, otitulkovať ho v angličtine a mnoho ďalších vecí.

To, čo žiaci tvorbou filmu pri práci s dilemou získajú, niekoľkonásobne vyváža stratu jednej či dvoch klasických hodín. ■

Varíme podľa Ľudovíta Fullu

Kto by si nepamätal na ilustrácie Ľudovíta Fullu k slovenským ľudovým rozprávkam? Fulla je považovaný za jedného zo zakladateľov moderného maliarstva a grafiky na Slovensku. Jedinečným spôsobom spojil podnety európskeho avantgardného maliarstva (kubizmu, ktorého jedným z princípov je výtvarné zobrazovanie s využitím geometrických tvarov) s inšpiráciami slovenským ľudovým umením a detským výtvarným prejavom. Výsledkom bol originálny a autentický výtvarný jazyk.

Keď som sa rozhodovala, aké výtvarné dielo Ľudovíta Fullu priblížim deťom, siahla som po jednej z jeho najznámejších ilustrácií, a to: *Varila myšička kašičku*, ktorá vznikla k rovnomenému textu známej riekanky.

Každý je iný

Hovorila som s deťmi o tom, že každý človek na svete je iný, každý je jedinečný.

Známy Mickey Mouse z rozprávok prišiel na Slovensko, aby si našiel novú kamarátku myšku. Samozrejme, odlišnú od seba samého. Rozhodol sa hľa-

dať v rozprávkových knižkách. Hľadal a našiel. Ako prvá ho privítala myška z ilustrácie, ktorú namaľoval výtvarník Ľudovít Fulla. A čo je to ilustrácia? Je to obraz, ktorý sprevádza a výtvarne dopĺňa písaný text.

Ilustrácia z geometrických tvarov

Keď som pred deťmi vystavila túto ilustráciu, spýtala som sa, či poznajú riekanku, ku ktorej vznikla. Predpokladala som, že dnes už nie všetky deti poznajú riekanku *Varila myšička kašičku*, a tak sme sa ju spolu naučili.

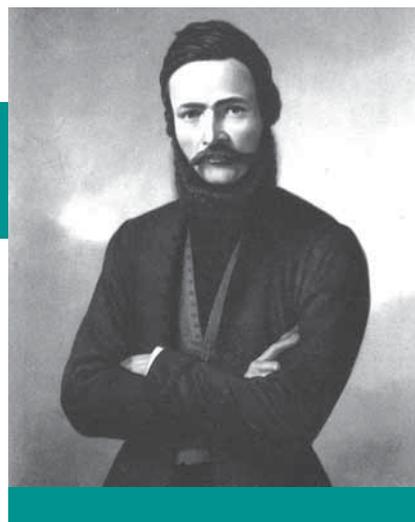
Potom som deťom demonštrovala obrázok s oboma myškami – Disneyovou a Fullovou. Ich úlohou bolo porozprávať, ako myšky vyzerajú a v čom sa odlišujú. Deťom som pomáhala sa zamyslieť: myška Ľudovíta Fullu je namaľovaná využitím viacerých geometrických tvarov. Ktoré z nich nájdete na myške? Ktoré geometrické tvary nájdete v tejto ilustrácii? Čo všetko je z nich poskladané? Deti začali pomenovávať geometrické tvary na obrázku. Tiež porozprávali, čo je na obrázku, čo sa na ňom odohráva.

Myškin divadlo

Neskôr som deťom v obálkach dala k dispozícii rôzne, vopred z farebných papierov nastrihané geometrické tvary (kruh, trojuholník, štvorec, obdĺžnik), z ktorých si deti vybrali tvary pre zariadenie svojej vlastnej izbičky pre myšky. Vybrané geometrické tvary usporiadali na farebnom podklade a postupne ich naň lepili.

Ešte pred naším stretnutím som pripravila malú divadelnú scénu z kartónovej krabice a bábky myšiek (vystrihnuté z papiera a vystužené kartónom). Bábky boli akýmisi statickými marionetami, pretože boli pripevnené len na jednej špajdli ovládanej zhora. Túto aktivitu môžeme absolvovať aj spolu s deťmi. Následne deti necháme v divadielku vymieňať scény postupným vkladáním vlastnoručne vytvorených izbičiek. Potom už len hráme vymyslený príbeh s myškami a ich kamarátom Mickey Mouseom. ■

► Katarína KOSÁNOVÁ

Portréty známych Slovákov

So žiakmi sme začali na informatike robiť projekt *Obrázky slovenských vedcov*. Ako prvý krok si každý vytvoril na svojom USB kľúči priečinok s názvom *Vedec*. V ňom sme si urobil odkaz na stránku www.osobnosti.sk.

Každý žiak dostal odo mňa fotografiu jedného slovenského vedca alebo konštruktéra, ktorú si musel sám uložiť z môjho počítača na svoj USB kľúč. Podľa mena tiež musel známu vedec-kú osobnosť nájsť na stránke osobnosti.

Prečítať si jej životopis a urobiť portrét z obrysov jej tváre, pripísať meno vedca a tiež napísať, čo urobil alebo čím sa zaoberal. Potom si deti osobnosti navzájom predstavili asi desiatimi vetami a ukázali všetkým ich portréty.

Rovnako sa dá so žiakmi postupovať napríklad pri téme štúrovci alebo spisovateľa slovenského realizmu. Podporíte tak medzipredmetové vzťahy medzi informatikou, dejepisom a slovenčinou a deti vytvoria niečo hodnotné. Veď už asi len staršia

a stredná generácia si pamätá podobizne významných slovenských osobností alebo to, akú nosil Hviezdoslav namiesto kravaty krásnu mašľu. ■

► Silvia BODLÁKOVÁ

Dejepis vlastnými rukami

► Jozef ZVOLENSKÝ, Základná škola, Skýcov

Na jednom predmete teoretické vedomosti, na druhom ich počítačové spracovanie, na treťom manuálna práca.

Múzeum praveku Slovenska v Bojniciach organizovalo aj tento rok súťaž pre žiakov základných škôl. Ich úlohou bolo vyhľadať v literatúre a na internete čo najviac zaujímavých informácií o živote v praveku a spracovaný text zaslať organizátorom súťaže.

Na našej škole sme na tom popracovali trochu inak – text sme doplnili aj maketou pravekej jaskyne. Pri príprave a realizácii sme využili medzipredmetové vzťahy dejepis – informatika – technická výchova.

Od dejepisu cez informatiku až k technickým prácam

Príprava začala na dejepise. Žiaci navzájom porovnávali svoje predstavy o živote v praveku. Kolegyňa Gabika Deáková potom žiakom problematiku vysvetlila a pomohla aj s prípravou obrazových a textových podkladov.

Po rozdelení do skupín bolo úlohou žiakov pomocou štúdia encyklopédií, obrazových publikácií a vyhľadávania informácií na internete doplniť svoje vedomosti a pripraviť sa na projekt.

Zvyšok projektu som mal na starosti ja. Na hodine informatiky žiaci zozbierané informácie a údaje spracovali do textovej a obrazovej podoby. Celý projekt sme zavŕšili vytvorením veľkej makety papierovej jaskyne na hodinách technickej výchovy.

Ako vzniká praveká jaskyňa

Na jej výrobu sme použili veľkú kartónovú škatuľu, do ktorej sme postupne vkladali a pomocou tapetového lepidla vlepovali novinové gule. Po dostatočnom preschnutí sme celé vnútro prekryli pásmi bieleho papiera a následne vytvarovali a prilepili kvaple a skaly.

Po ukončení tvarovania nasledovala povrchová úprava a maľba zvierat a bojovníkov na steny jaskyne. Interiér sme doplnili ohniskom, keramikou, kosťami a drevenou konštrukciou na sušenie kožušiny. S projektom nám pomohli aj starší žiaci, ktorí vyrobili modely pravekej keramiky z hliny a modelovacej hmoty.

Maketu pravekej jaskyne majú žiaci vystavenú v triede a stala sa výbornou učebnou pomôckou aj pre ďalšie roč-

níky. Je pre nás potešujúce, že s naším jaskynným projektom sme sa dostali medzi tri vybrané školy, ktoré získali hlavnú cenu – zájazd do Múzea praveku v Bojniciach.

A ako vzniká katapult

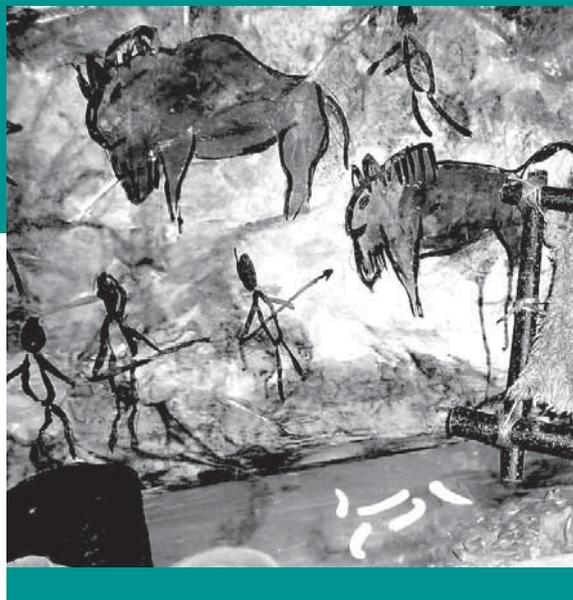
Ďalším medzipredmetovým projektom pre šiestakov bol návrh a výroba funkčnej makety bojového stroja. Najprv sme na hodinách informatiky vyhľadali staré nákresy a rôzne modely katapultov, škorpiónov a trebuchetov. Pozreli sme si rôzne videonahrávky z predvádzania streľby a činnosti jednotlivých zariadení.

Po vzájomnej dohode sme sa rozhodli vyrobiť drevený model katapultu. Základný náčrt a prepočítanie hlavných konštrukčných rozmerov modelu bolo asi najnáročnejšie. Ako materiál sme použili drevené hranoly, špajdle a presušenú haluzinu. Pri výrobe dreveného modelu sme využili okrem bežného stolárskeho náradia aj historické náradie – obojručný nôž a staré stolárske nebožiece. Nasledovala povrchová úprava a doladenie dostrely katapultu.

Keď bol model hotový a samozrejme, vyskúšaný, hneď sme vedeli, kde má nedostatky a ako ich odstrániť. Týmto spôsobom si mohli žiaci sami vyskúšať, aké náročné je model navrhnuť, zostrojiť a doladiť k plnej funkčnosti.

Ešte nekončíme

Čo dodať na záver? Čaká nás ešte výzbroj rímskeho legionára: scutum (štit), gladius (meč) a samozrejme operená prilbica. A keď potom do triedy hrdo vstúpi prvý centurion, tak vám, samozrejme, podáme hlásenie. ■

Každý z nás iste vie, že lepšie je niečo raz vidieť, ako o tom tisíckrát počuť. A kde sa toho dá vidieť viac ako vonku?

Na základnej škole vediem biologický krúžok pre deti v prvom a druhom ročníku. Na mojich hodinách zamieňame obyčajný zošit za expedičný denník.

A žaby nikde

Tento rok prišlo teplé obdobie skutočne priskoro. Presne na toto sme čakali, aby sme mohli znova začať chodiť do prírody! Vyrazili sme s chuťou najst' niečo neobvyklé. Vydali sme sa smer Železná Studienka.

Pôvodným plánom bolo pomôcť ropuchám, nakoľko v tom čase, ako každoročne v tejto lokalite, prebieha akcia pod názvom *Pomoc ropuchám pri jarnej migrácii*. Deti boli nadšené, niektoré si dokonca pripravili aj vlastné nádoby, aby si do nich žabky odložili. No vy-

túžené krásne počasie bolo síce potešením, ale aj prekľatím – ropuchy už boli dávno zalezené späť v lese.

Zvieratá sú všade

Nevzdali sme sa a pokračovali sme v hľadaní ďalších prirodzených obyvateľov tohto kraja.

Ako pri každom výskume, tak aj tu, bolo potrebné si nájdené objavy zdokumentovať a pri tom sa osvedčili farbičky. Všetky objavené živočíchy, či už to boli korytnačky vyhrievajúce sa na dreve v jazere, kačice plávajúce na hladine alebo „električky“ pohybujúce sa vo svojom charakteristickom spojení, všetko ostalo zvečnené na papieri expedičných denníkov.

Veľká koláž

Teraz sa už len čaká, kým z tlačiarne dorazí vytlačený plagát zobrazujúci

les a prírodu, ktorý posluží ako pozadie pre obrázky zvieratiek. Tie doň budeme vlepovať formou koláže. Takýto veľký plagát posluží ako výzdoba chodby a pripomenka nášho výletu, bude tiež dobrou edukačnou pomôckou na opakovanie, kde sa ktoré druhy zvierat v prírode nachádzajú.

Nebáť sa improvizovať

Ísť do prírody sa vyplatí vždy, najmä ak je na to vyhovujúce počasie. Dá sa tu nájsť veľa inšpirácie z oblasti biológie, ale aj z fyziky alebo geológie. Netreba zabúdať, že matka príroda je nevyspytateľná a nie vždy sa nám podarí splniť cieľ, ktorý sme si dopredu stanovili. Preto nestráčajme chladnú hlavu a dovoľme si trochu improvizovať! Predsa len je vonku toho toľko. ■

► Michal BENOVCIS
ZŠ CENADA, Bratislava

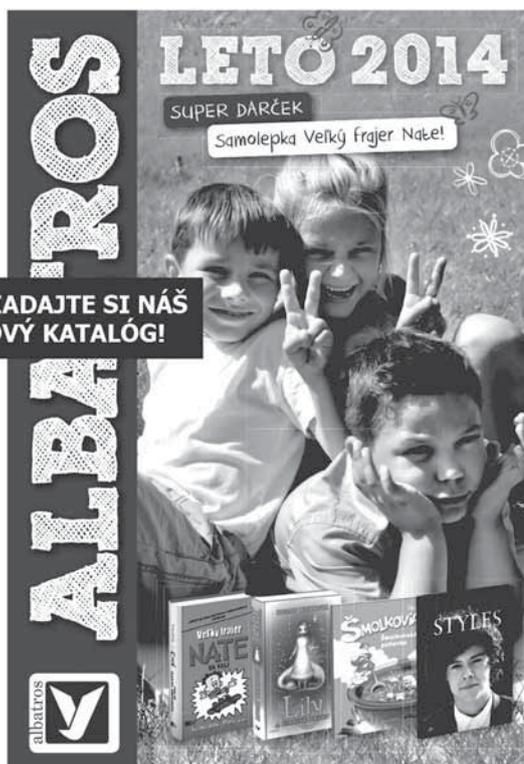
Staňte sa dôverníkom Klubu mladého čitateľa Albatros a získajte skvelé výhody!

- členstvo v klube je dobrovoľné, zadarmo a k ničomu nezaväzuje
- priamo do školy dostávate **katalógy zdarma** s atraktívnou knižnou ponukou
- máte možnosť zapojiť sa do skvelých **literárnych akcií, besied a súťaží**
- máte možnosť nakupovať **zaujímavé tituly so zľavou min. 20 %**
- objednaný tovar dostávate **priamo na školu, poštovné je zadarmo**
- za prácu dôverníka klubu dostávate **finančnú odmenu**

KMČ Albatros je určený žiakom a učiteľom 1. a 2. stupňa.

**VYŽIADAJTE SI NÁŠ
NOVÝ KATALÓG!**

príbehu (pozri ďalej). Zatiaľ čo renesancia mala tendenciu rozprávať v obrazoch celé príbehy a vytvárať dokonca sekvencie podobné dnešným komiksom, barok si z každého príbehu vyberá iba jeden jediný okamih. A to vždy ten najdramatickejší a najemotívnejší. Príbehy samotné už rozprávať netreba, diváci ich dobre poznajú. Úlohou obrazu je vybičovať ich emócie, zasiahnuť ich dušu a ovplyvniť tak ich zmýšľanie želaným spôsobom. Snáď jediné, čo na tomto obraze z typických znakov barokového výtvarného umenia chýba, je šerosvit (chiaroscuro) – bodové nasvietenie centrálnych kľúčových postáv a zahalenie zvyšku obrazu do šera či úplnej tmy. Na tomto obraze chiaroscuro nahrádzajú dramatické slnečné lúče predierajúce sa pomedzi mraky. Šerosvit by tu nebol celkom optimálny, keďže vzhľadom na tému obrazu na ňom ostré slnečné lúče jednoducho potrebujeme.

Otec so synom na úteku

Neviem, či je príbeh o Daidalovi a Ikarovi v nejakom štátnom vzdelávacom programe, napriek tomu som si takmer istý, že každý maturant ho aspoň trochu pozná. Aj keď tých, čo si ho prečítali priamo v Ovídiiových Metamorfózach, už asi veľa nebude. Daidalos, mimoriadne zručný remeselník a staviteľ pracujúci pre krétskeho kráľa Mínoa, sa jedného dňa rozhodol opustiť svojho zamestnávateľa. Ten s tým však nebol uzrozmeneý a zariadil, aby Daidalos nedostal lístok na žiadnu loď opúšťajúcu Krétu. Kráľ nepredpokladal, že by bol možný útek vzduchom, keďže v tom čase ešte na Kréte neoperovala žiadna letecká spoločnosť. To však Daidala veľmi podcenil. Ten nazbieral vtáčie perá, zviazal ich niťami, spevnil voskom, a tak vyrobil dva páry krídel. Keď nasadzoval jeden z nich svojmu synovi Ikarovi, dôkladne ho poučil: „*Nesmieš letieť príliš nízko, aby ti krídla nerozmočila morská voda, ale ani príliš vysoko, aby slnko neroztopilo vosk, ktorý drží krídla pokope.*“ Po tejto krátkej inštrukcii obaja muži vzlietli.

Spočiatku išlo všetko podľa plánu

Radiť mladým nie je jednoduché

► Vladimír BURJAN

Život učiteľa by sa nemal odohrávať iba v škole. Mal by navštevovať divadlá, múzeá, koncerty, spoznávať rôzne prostredia a ľudí. Inšpiráciu pre svoju pedagogickú prácu môže nájsť kdekoľvek. Hoci aj v galérii.

Obraz, o ktorom budeme tentoraz spoločne premýšľať, je dnes v zbierkach slávnej madridskej galérie *Prado*. Autorom maľby je málo známy flámsky maliar Jacob Peter Gowy (1615 – 1661). Zato jeho učiteľa poznáme všetci – bol ním Peter Paul Rubens. Ten nakreslil v roku 1636 malú skicu (27 x 27 cm, dnes vystavená v Bruseli) a jeho žiak Gowy následne podľa tejto majstrovej predlohy namaľoval veľký obraz¹⁾.

¹⁾ Ak si chcete overiť, do akej miery žiak dodržal učiteľovu predlohu a v čom sa od nej odchyľil, môžete Gowyho maľbu porovnať s Rubensovou skicou, ktorú nájdete na www.wga.hu/html_m/r/rubens/7graphic/15sketch.html.

Barok ako vyšitý

Aj keby sme nevedeli, že obraz vznikol v prvej tretine 17. storočia, malo by nám byť na prvý pohľad zrejmé, že ide o barokovú maľbu. Obsahuje totiž viaceré z typických znakov tohto umeleckého štýlu. Po renesancii, v ktorej dominoval formát „landscape“ (vhodný na rozprávanie celých príbehov), preferuje barok zobrazovanie na výšku. Obrazy mávajú niekoľko „poschodí“ či úrovní a hlavné postavy sa často vznášajú, a to aj vtedy, keď na to nie je žiadny rozumný dôvod. V tomto prípade však let oboch postáv nie je iba dôsledkom typického barokového zrušenia gravitácie, ale je kľúčovým prvkom

– podarilo sa im vzlietnuť, nabrať výšku a zanechať Knossos a Krétu pod sebou. Let prebiehal podľa plánu, minulí Samos, Delos aj Lebynthos. Po istom čase sa však mladý Ikarus nechal uniesť dovedy nepoznaným pocitom ľahkosti a voľnosti. Začal stúpať nahor a príliš sa priblížil k slnku, ktoré roztopilo vosk v jeho krídlach. (To je presne ten okamih celého príbehu, ktorý zobrazili Rubens s Gowym.) Keby bol býval Ovidius hollywoodskym scenáristom, určite by v tejto chvíli priletel nejaký superman a všetko by sa bolo dobre skončilo. Ovidius však tvoril v čase, keď krčovitité americké happyendy ešte neboli vynájdené. Ikarove krídla sa preto naozaj rozpadli a mladík zahynul pádom do mora. Daidalos synovo telo vylovil z vln a pochoval na neďalekom ostrovčeku. Ten na počesť tejto tragédie dodnes nesie meno Icaria.

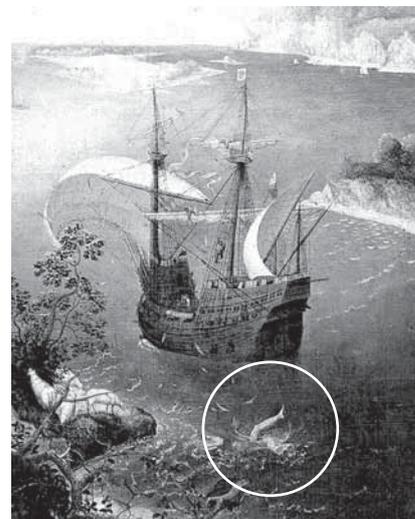
Čo mal Daidalos urobiť inak?

Tušíte už, ako sa od tohto tragického príbehu dostaneme ku škole? Spojitosť je silnejšia, ako by sa na prvý pohľad zdalo. Sme tu predsa svedkami situácie, kedy dospelý poučuje mladého človeka, odovzdáva mu nejaké know-how. A to je predsa činnosť, ktorú zo školy dobre poznáme – je to jedna z hlavných úloh učiteľov. Skúsme sa teda na príbeh pozrieť očami modernej pedagogiky a posúdiť, či Daidalos postupoval správne. Napokon, od čias starých Grékov sme sa čo-to naučili o detskej psychike a o tom, ako sa ľudia učia.

- ▶ Odovzdávanie informácií v slovnej podobe je najmenej efektívna metóda. „*Počúvaj, čo ti poviem a dobre si to zapamätaj!*“ – toto veľmi nefunguje. A to ani v našich školách, ktoré sú, žiaľ, na tomto princípe založené. Vypočutí si jednoducho neznamená osvojiť si.
- ▶ Poučanie vopred (tak povediac „do zásoby“) má spravidla malý efekt. Napriek tomu sme na tomto princípe vystavali celý náš vzdelávací systém. „*Načo sa to učíme? Pretože sa vám to raz v živote zide!*“ Keby bol

Daidalos poučil Ikaru vo chvíli, keď syn začal stúpať, možno by bol poslúchol. V logistike (riadení zásobovania firmami) sa tomu hovorí dodávať suroviny a súčiastky *just in time*. Aj informácie dodané *just in time* si podstatne lepšie osvojíme.

- ▶ Daidalos dával Ikarovi rady, ktoré boli veľmi (dokonca životne) dôležité. Teda, z pohľadu Daidala také boli. Otázkou je, či sa také javili aj Ikarovi. Ak chceme získať pozornosť žiaka a zvýšiť šance, že sa niečo skutočne naučí, musíme nejako dosiahnuť, že učivo bude dôležité aj v jeho očiach, nielen v očiach učiteľa.
- ▶ Ako nedôležité nám (a našim žiakom) pripadá to, čo nevieme dať do súvisu s vlastnými životnými skúsenosťami. Ikarus nemal žiadne skúsenosti s lietaním, a teda otcove rady mu možno pripadali abstraktné, odťažité, nevedel si pod nimi nič konkrétne predstaviť. Možno aj preto nedával príliš pozor, keď mu otec vysvetľoval, ako má postupovať počas letu. Daidalos zrejme nemal možnosť prepojiť inštrukciách o používaní krídel s Ikarovými osobnými skúsenosťami. My však v škole tú možnosť máme, je preto chybou, že ju príliš nevyužívame.
- ▶ Syn otcove rady spočiatku dodržiaval, až neskôr sa nechal strhnúť. Mladá psychika nie je ešte taká stabilná a „spolahľivá“ ako psychika dospelého. Dieťa sa ľahšie nechá strhnúť okolnosťami, pohrúži sa do práve vykonávanej aktivity a zabudne na rady a „teoretické“ poznatky, ktoré dostalo kedysi v minulosti od dospelých. Daidalos to mal vedieť. Mal syna počas letu priebežne kontrolovať a mal zakročiť ihneď, ako Ikaros začal stúpať k slnku. Podobne v škole sa nemôžeme spoliehať na to, že keď niečo deťom raz povieme, už to budú navždy vedieť a aplikovať. Ich psychika je iná ako psychika dospelého a odchýlenie sa od požadovaného postupu by sme nemali ihneď vnímať ako nedostatoč-

Let Daidala a Ikaru je nám etom množstva obrazov. Jednou z najznámejších a zároveň najzaujímavejších je maľba Pietra Bruegela staršieho nazvaná *Krajina s Ikarovým pádom*. Keby ste si názov obrazu neprečítali, asi by ste sami ani neprišli na to, že súvisí s Daidalom a Ikarom. Dokonca ešte aj keď to vieme, máme problém ich na obraze objaviť. Daidalos totiž na ňom nie je vôbec a z Ikaru objavíme po dlhom hľadaní iba nohy trčiace z mora. Bruegel sa totiž rozhodol zachytiť okamih, kedy Ikaros mizne pod morskou hladinou. (Obrázok hore predstavuje iba malý výrez z Bruegelovej maľby.)

né zvládnutie učiva či dokonca nedisciplinovanosť.

Za jednu vec si však Daidalos zaslúži veľkú pochvalu. Urobil niečo, čo by dospelí mali robiť tak často, ako sa len dá: nielenže dal synovi pokyny či príkazy, ale zároveň mu zdôvodnil, prečo je dôležité ich dodržiavať. Mohol povedať: „*Nesmieš letieť nízko ani vysoko, rozumel si? Ak neposlúchneš, tak si ma nepraj!*“ Daidalos však uviedol aj dôvody, prečo to od syna žiada a objasnil mu dôsledky, ktoré by malo nedodržanie pokynov. Podľa všetkých pedagogických teórií tým podstatne zvýšil šance, že syn rady príjme a poslúchne. Žiaľ, v prípade Ikaru ani toto nepomohlo. ■

Najjednoduchšie
otázky sú väčšinou
tie najťažšie.

William S. Burroughs

OTÁZKY PRE ŠPEKULANTOV

Máte v triede zvedavých žiakov, ktorí vás neustále bombardujú otázkami? Ak si s nimi neviete rady, zamestnajte ich týmto:

1 Krížovka? To je čo?

Lúštenie krížoviek patrí u nás medzi populárne kratochvíle. Krížovkári majú dokonca svoje časopisy a organizujú rôzne súťaže. Sú však aj krajiny, kde o krížovkách ľudia nikdy nepočuli. A nielen to. Keby hneď aj chceli, vo svojom rodnom jazyku nikdy klasickú krížovku nezostavia, pretože sa to nedá. Nájdite nejaké jazyky, v ktorých nie je možné tvoriť klasické krížovky a objasnite dôvody, prečo sa to nedá.

2 Samček alebo samička?

Väčšina zvierat, ktoré poznáme, sa delí na dve skupiny – samcov a samice – pričom táto charakteristika sa počas života jedinca nemení. Príroda

však má takmer na každé pravidlo výnimku a nie je to inak ani v tomto prípade. Existujú živočíchy, ktoré sa nedelia na samcov a samice, iné sa zasa rodia ako samce a v neskoršom veku sa menia na samice a nájdu sa aj také, ktoré dokážu zmeniť pohlavie aj niekoľkokrát v priebehu pár hodín. Poznáte živočíchy, ktoré sú takto flexibilné?

3 Čo rozplakalo policajtov?

Slovenské ľudové piesne, riekanky, príslovia a porekadlá obsahujú veľa zaujímavých informácií a ukrývajú odpovede na množstvo otázok. Napríklad:

Otázka: Koľko stálo mlynské kolo?

Odpoveď: Štyri rýnske.

(Kolo kolo mlynske, za štyri rýnske...)

Otázka: Kto si nerád upravuje vlasy?

Odpoveď: Susedovia Mara.

(Pod horou ... čierne psíča breše, susedovia Mara ... nerada sa češe.)

Pokúste sa nájsť v slovenskej ľudovej slovesnosti odpovede na tieto otázky:

1. Čo rozplakalo policajtov?
2. Kde je zdravé prostredie?
3. Podľa čoho spoznáme chlapa?

4. Kto sa otužuje každý deň v roku?

5. Kedy pôjde Aničkin nastávajúci na jarmok?

6. Požiar akého stromu spôsobil milej popáleniny?

4 Ako poslať prsteň?

Janko sa zaľúbil do Marienky a chce jej poštou poslať prsteň. Problém je, že obaja žijú v *Kleptolande*, kde každú poštovú zásielku po ceste vykradnú. Neporušené dorazia iba zásielky obsahujúce krabičku zamknutú visacou zámkou. Janko aj Marienka majú síce každý viacero visacích zámok, ibaže ani jeden z nich nemá kľúčiky od zámok toho druhého. Ako majú postupovať, aby Marienka dostala poštou prsteň od Janka a mohla si ho vyskúšať? ■

► Vladimír BURJAN

Prišli ste na to?

Odpovede a komentáre k otázkam pre špekulantov z minulého čísla. Za správnosť neručíme, uvítame akékoľvek vaše pripomienky.

1 Hádanka

Som začiatkom utrpenia a koncom smútku, som v každom lunaparku aj tuneli, ale nenájdete ma v obchode ani v divadle. Vyskytujem sa v januári aj februári, ale od marca do mája ma nehľadajte. Čo som?

Som začiatkom **U**trpenia a koncom smútku**U**, som v každom **lU**neparku, ale nenájdete ma v obchode ani v divadle. Vyskytujem sa v jan**U**ári aj febr**U**ári, ale od marca do mája ma nehľadajte. Čo som? No predsa písmeno **U**.

2 Všetci na Pohodu!

Predstavte si, že by sa na koncert niektorej skupiny na festivale Pohoda chceli prísť pozrieť všetci obyvatelia Slovenska. Pomestili by sa? Dal by sa taký koncert usporiadať na trenčianskom letisku? Predpokladajme, že návštevníkov by bolo 5 miliónov, že by všetci stáli a že každý by zaberol plochu s rozmermi 0,5 m x 0,5 m. Aké rozmery by musela mať štvorcová plocha, na ktorú by sa všetci zmestili?

Ak každý stojaci divák zaberie štvorcovú

plochu s rozmermi 0,5 m x 0,5 m, zaberie 0,25 m². Pre 5 miliónov divákov by sme tak potrebovali 5 000 000 x 0,25 m², čo je 1 250 000 m². Odmocnením tohto čísla dostaneme dĺžku strany štvorca, ktorý má práve takýto obsah. Je to približne 1118 metrov, teda iba o čosi viac ako 1 kilometer. Toľko miesta na trenčianskom letisku (a zrejme aj na každom inom) samozrejme je. Dokazuje to aj družicový snímok letiska v Trenčíne na nasledujúcej strane, v ktorom je svetlou farbou vyznačený štvorec so stranou dlhou 1118 metrov. Na túto plochu by sa zmestili všetci obyvatelia SR. Prekvapujúce, že?

3 Mäsové gul'ky

V reštaurácii MŇAMISSIMO predávajú výborné mäsové gul'ky. V detskej porcii je ich 6, v normálnej 9 a v rodinnej 20. Keď príde skupina ľudí, môžu si objednať akýkoľvek počet guliek, ktorý vedia skombinovať z týchto troch druhov porcií. Napríklad 41 guliek sa objednať dá ($20+9+6+6$), ale 23 sa nedá. Aký najväčší počet guliek nemožno objednať?

43 guliek objednať nemožno, ale akýkoľvek väčší počet áno. Zdôvodnenie: 1) 43 guliek naozaj objednať nemožno. Keby sme objednali 2 x 20 guliek, chýbajúce tri už nedoobjednáme. Keby sme objednali 1 x 20 guliek, chýbajúcich 23 už nevyskladáme iba zo šiestiek a deviatok, pretože akákoľvek kombinácia 6 a 9 musí byť deliteľná tromi. Ak nakúpime iba porcie 6 a 9, výsledný počet bude vždy deliteľný tromi.

2) Ak je $n > 43$ a číslo n je deliteľné tromi, určite ho možno vyskladať z porcií 6 a 9 (premyslite si to).

3) Ak je $n > 43$ a číslo n nie je deliteľné tromi, potom buď číslo $n - 20$ alebo číslo $n - 40$ je deliteľné tromi (prečo?). Toto číslo vyskladáme z porcií 6 a 9 a pridáme 1 či 2 porcie po 20 guliek.

4 Ako to ten kúzelník robí?

Kúzelníkova asistentka podá niekomu z publika bežný balíček 52 kanastových kariet (4 farby, z každej 13 rôznych kariet). Divák balíček zamieša, náhodne z neho vyberie päť kariet a podá ich asistentke. Tá spomedzi nich vyberie dve (vidí, ktoré vyberá), jednu vráti divákovi, druhú dá kúzelníkovi. Kúzelník sa pozrie na kartu a povie, akej farby je tá, ktorú dostal divák. Ako to zistí? Ak vám toto kúzlo pripadá príliš jedno-

duché, odhalte, ako funguje jeho ťažší variant: Asistentka podá niekomu z publika balíček 52 kariet. Divák ho zamieša, náhodne vyberie 6 kariet a podá ich asistentke. Tá spomedzi nich vyberie jednu (vidí, ktorú vyberá) a vráti ju divákovi. Zvyšných päť kariet vhodne zoradí a podá ich kúzelníkovi. Ten si ich prezrie a povie, akú kartu (farbu aj hodnotu) dostal divák.

A ak vám aj druhé kúzlo pripadá ľahké, prídte na kĺb najťažšiemu variantu: divák vyberie 5 kariet a podá ich asistentke, tá z nich vyberie jednu, ktorú vráti divákovi a zvyšné štyri vhodne zoradí a podá kúzelníkovi. Ten na základe nich presne určí, akú kartu dostal divák (farbu aj hodnotu).

1) Keďže v klasických kanastových kartách sú štyri rôzne farby, medzi ľubovoľnými piatimi kartami musia byť aspoň dve rovnakej farby. Asistentka teda vyberie dve karty rovnakej farby, jednu podá divákovi, druhú kúzelníkovi. Kúzelník tak vie, že divák má kartu rovnakej farby ako on. Toto bolo ľahké.

2) Skôr než začnú predvádzať toto kúzlo, musia sa asistentka s kúzelníkom dohodnúť na dvoch veciach. Prvou je usporiadanie všetkých 52 kariet do jednej postupnosti. Nazvime ho **celkové usporiadanie**. V rámci každej farby je usporiadanie jasné (2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, J, Q, K, A), zostáva teda určiť poradie farieb. Druhá vec, na ktorej sa dohodnú, je toto: poradie ABCD označuje kartu 2, poradie ABDC značí kartu 3, ACBD značí kartu 4, ACDB značí kartu 5, ADBC značí kartu 6, ADCB značí kartu 7, BACD značí kartu 8, BADC značí kartu 9, BCAD značí kartu 10, BCDA značí kartu J, BDAC značí kartu Q, BDCA značí kartu K a CABD značí kartu A (eso). Toto nazvime **priradenie hodnôt**. Teraz už môže začať predvádzanie

kúzla. Asistentka medzi ľubovoľnými šiestimi kartami určite nájde dve rovnakej farby. Jednu z nich podá divákovi, druhú dá navrch kôpky pre kúzelníka. Zostanú jej ešte štyri karty. Najmenšiu z nich (v duchu dohodnutého celkového usporiadania) si v duchu označí A, druhú najmenšiu si označí B, tretiu C a štvrtú D. Tieto 4 karty potom usporiada tak, aby ich permutácia prezrádzala hodnotu divákovej karty, a to v zmysle dohodnutého priradenia hodnôt. Ak napríklad dala divákovi kartu 8, usporiada štyri karty do poradia BACD. Takto ich vloží do balíčka pre kúzelníka. Ten z hornej karty balíčka určí farbu divákovej karty a z poradia spodných štyroch kariet (využívajúc priradenie hodnôt) zistí hodnotu divákovej karty.

3) Ak asistentka vyberie na začiatku iba päť kariet, predošlá metóda zlyhá. Okrem karty slúžiacej na určenie farby divákovej karty už zostanú iba tri karty. Tie možno zoradiť do 6 rôznych poradií, čo je málo na určenie hodnoty karty. Existuje však spôsob, ako problém vyriešiť. Hodnoty kariet zoradíme do kruhu: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, J, Q, K, A, 2, 3... a určíme v ňom orientáciu (napr. v smere pohybu hodinových ručičiek). Keď v tomto kruhu zvolíme ľubovoľné dve karty, sú medzi nimi dve medzery: menšia a väčšia. Napríklad keď zvolíme karty 4 a Q, potom karta Q je 8. v poradí od karty 4 (merané v smere orientácie), ale karta 4 je iba 5. v poradí od karty Q (opäť merané v smere orientácie). Keďže súčet oboch vzdialeností je 13, jedna z nich musí byť najviac 6. Asistentka vyberie spomedzi 5 kariet dve karty rovnakej farby a predstaviť si ich na uvedenom kruhu. Divákovi kartu vyberie tak, aby tá druhá bola od nej vzdialená najviac 6 (v smere dohodnutej orientácie). Túto vzdialenosť oznámi kúzelníkovi pomocou poradia 3 zvyšných kariet (ako v druhom variante kúzla). ■

► Vladimír BURJAN

Aby nikto nezostal sám

► Lívia LÓZSI, Asociácia socioterapie a psychoterapie, Bratislava

Trieda je sociálnym systémom s komplikovanými vzťahmi. Učiteľ má možnosť formovať ich tak, aby sa nikto necítil odstrčený.

 Pri stretnutí začne medzi ľuďmi od prvého okamihu prebiehať neverbálna aj verbálna interakcia. Začína sa formovať sociálna skupina. Každý znak toho, že sa navzájom vnímajú, pohľady, mimika a gestá, nesie v sebe informáciu o vzájomnom vzťahu.

Vzor chlap, hrdina... učiteľ

Školská trieda je z pohľadu formovania osobnosti a sociálneho zrenia dieťaťa veľmi dôležitou sociálnou skupinou, pretože poskytuje priestor na potvrdzovanie alebo oslabenie sociálnej pozície jedincov. Dieťa sa vplyvom sociálnych kontaktov potvrdzuje v sebaopínaní, testuje, do akej miery ho ostatní uznávajú a ktoré schémy správania a komunikácie sú pre neho výhodné.

V triede funguje aj reciprocita vzťahov – dieťa je ovplyvňované triedou a zároveň vplýva na triedu ako celok. Významnú úlohu v hierarchii vzťahov zastáva učiteľ, pretože je v pozícii authority, ktorá reprezentuje isté osobnostné a komunikačné kvality a čo je najdôležitejšie, aj hodnotový systém. Učiteľ je v pozícii vodcu s jedinečnými kompetenciami a významným vplyvom na deti. Nielen ony, ale aj dospelí majú tendenciu preberať spôsoby, hodnoty a vzorce správania svojho šéfa, rodiča, učiteľa, teda toho, kto má významnú pozíciu alebo osobitý vplyv.

Tí silní a tí slabí

Každý sociálny systém má tendenciu vyvažovať sa ako celok a keď sa neve-

nuje pozornosť medziľudským vzťahom a prežívaniu jednotlivca, udeje sa to na úkor tzv. slabších jedincov. Podobne aj deti v triede sa medzi sebou nejako „vyvažujú“, naplňajú svoje individuálne potreby uznania. V závislosti od výchovy v rodine sa rôzni ich úroveň osobnostnej a emocionálnej vyzretosti, a preto nie je ojedinelé, že sú odmietať k menej šikovným, tučným, okuliaratým a chudobným deťom. Odsúvajú na okraj slabších a menej zdatných jedincov podobne ako spoločnosť odsúva na okraj svoje menšiny.

Ak deti vycítia, že aj učiteľ v rámci kolektívu prejavuje pozornosť selektívne, že niektorého žiaka vyzdvihuje viac, iného menej, niekoho počúva s väčším záujmom, iného s menším, potom nastavuje akúsi normu. Učiteľ vyjadruje vzťah k jednotlivým žiakom a žiaci dokážu veľmi presne dekódovať, akú hodnotu im prisudzuje, komu dôveruje a koho považuje za problematickeho.

Pri formovaní školských tried sa ukazuje, že niektoré deti preberajú aktívnejšiu rolu, sú viac uznávané a majú výraznejší vplyv ako druhé. Takáto diferenciacia vnáša dynamiku do vzťahov a výrazne ovplyvňuje prežívanie jednotlivcov v rámci skupiny. Dieťa na základe týchto interakcií vymedzuje svoj sociálny status, posilňuje alebo oslabuje svoju prestíž. Cez optiku svojich vzťahov si buduje vlastnú hodnotu a zaujme k nej postoj na škále „som cenný – som menejcenný“.

Zabudnutý

Školská trieda je vo svojej podstate živým organizmom, ktorý sa potrebuje vyvažovať a vysporiadať s nahromadeným napätím. Diferenciacia členov triedy na žiakov s dobrým prospechom a so zlým prospechom automaticky priraduje jednotlivcovi sociálny status. To sa odrazí v jeho prežívaní a neskôr aj v správaní.

A tak sa môže stať napríklad aj to, že sa deviatak na konci školského roka nechce zúčastniť rozlúčky so svojou triedou, pretože sa medzi spolužiakmi cítil vždy sám. Nikto nevedel, aký je v skutočnosti, vo svojom vnútri. Nikto sa ho neopýtal, prečo je smutný, čo sa deje v jeho rodine. Nemal ako ukázať, že túži po ocenení, že dokáže byť aj nežný, že má rád zvieratá. Roky túžil po tom, aby aj jeho spolužiaci pozvali na narodeninovú oslavu, až to vzdal a našiel si inú partiu. Na trúbke prestal hrať, lebo bol terčom posmeškov. Potvrdil sa mu jeho predpoklad – nikomu sa neoplatí veriť. Na čele má napísané „delikvent so zlým prospechom“, pretože s partiou chlapcov rozbili výklad. Nemá sa teda prečo zúčastňovať triednej slávnosti a celá škola mu je ukradnutá.

Učiť vzájomnej úcte

Učiteľ môže veľmi veľa urobiť pre to, aby sa v triede aj tí, ktorí sú menej rešpektovaní, cítili dobre, aby v nej panoval rešpekt a úcta. Každý učiteľ pozná deti, ktoré vzhľadom na svoje intelektové schopnosti alebo sociálne pozadie nemajú veľa šancí dokázať, že aj ony sú cennými originálmi. Humanistická psychológia poukazuje na priamu súvislosť medzi uspokojivosťou sociálnych kontaktov a záujmom dieťaťa o poznávací proces. Ak sa dieťa vo vzťahoch dobre cíti, bude mať viac radosti z učenia a školu začne mať rado.

V prípade, ak sa nad dieťaťom zlomila palica v rodine, zostáva ešte šanca, že učiteľ dieťaťu prinavrátí dôveru v jeho vlastné schopnosti. Každá interakcia, pohľad či gesto pedagóga vplýva na dieťa ako kvapka vody na kameň. Hoci sa zdá, že voda kameň nepokorí, účinky neustáleho padania drobných kvapiek sú trvalé a nezvratné. ■

Pohľad z výšky i cesty v čase

Dnes sa budeme pri surfovaní dívať na svet z výšky, zahráme sa ako deti, pocestujeme v čase do minulosti a budeme žasnúť nad okolitou prírodou.

► www.realworldmath.org

Ak si myslíte, že Google Earth je len pre geografov, mýlite sa. Autori tohto webu pre vás pripravili praktické úlohy, ktoré spájajú precvičovanie matematických zručností a prácu so snímkami zemského povrchu. Sú v angličtine, a tak môžete do medzipredmetového tímu prizvať aj anglický jazyk. Ďalšie matematické úlohy z podobného súdka nájdete na webovej stránke edte.ch/blog/maths-maps, kde môžete rovnako ako ďalší učitelia z celého sveta pridať vlastnú úlohu s využitím Google Earth.

► www.zondle.com.

Zondle patrí medzi stránky, ktoré

umožňujú tvoriť, zdieľať a hrať edukačné hry využiteľné na hodinách, alebo pri domácej príprave žiakov. Oproti bežným kvízom spája získavanie alebo opakovanie vedomostí s hraním jednoduchých a vtipných hier, ktoré sú na stránke pripravené pre rôzne témy. Zondle je dostupný aj pre prostredia iOS alebo Android a v anglicky hovoriacich krajinách sa stal medzi učiteľmi hitom. Podarí sa mu to aj u nás, alebo ide skôr o prílišnú infantilizáciu vyučovania? Vyskúšajte a rozhodnite sa na základe vlastných skúseností.

► www.historypin.com/community/schools

Dejepis by nemal byť len o bitkách, vojnách a panovníkoch. Naučte žiakov vnímať dejiny aj tam, kde by ich možno nehľadali: priamo pred ich očami, vo svojej obci, v rodine. Pomocou služby History Pin si spolu vytvorte vlastnú cestu do minulosti. Na adrese nájdete

mnoho tipov a inšpirácií, ako tento vo svete cenený web využiť v škole. Môžete tu vytvárať interaktívne mapy s historickými fotografiami a popisom udalostí, ktoré sa s nimi spájajú. Z takýchto kolekcií sa dajú ďalej tvoriť príbehy. Zapojte celé rodiny a nechajte žiakov pátrať v rodinných archívoch.

► <http://daphne.sk/content/publikacie-na-stiahnutie>

Voľne stiahnuteľné publikácie od Inštitútu aplikovanej ekológie Daphne obsahujú zaujímavé metodické materiály na hodiny biológie. Nájdete ich v sekcii Ekovýchova. Sú venované nielen prvému a druhému stupňu ZŠ, ale aj stredoškólakom. Tematicky dominuje voda, osobne ma však najviac nadchol návod na vytvorenie trojrozmerného modelu alpsko-karpatskej krajiny. Určite treba vyskúšať! ■

Pripravuje Peter Farárik. Linky nájdete aj na www.casopisdobraskola.sk.

Hodiny plné aplikiek

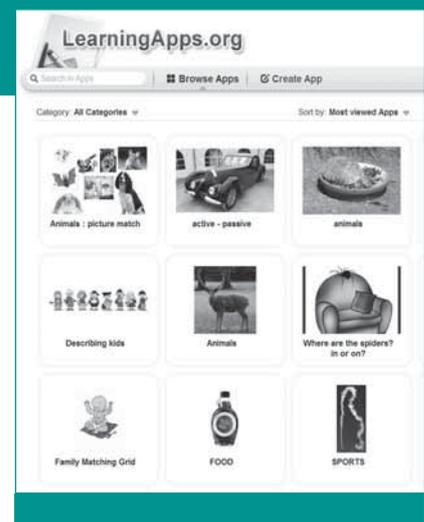
Pozývam vás do internetových vôd plných dobrých, jednoduchých a vizuálne moderných online nástrojov, ktoré poskytujú učiteľovi efektívny prostriedok na tvorbu interaktívnych cvičení.

Nedávno ma potešilo objavenie aplikácie Web 2.0 na stránke learningapps.org, za ktorou je spolupráca Pädagogische Hochschule Bern, Guttenberg Universität Mainz a Hochschule Zittau/Görlitz, čo znamená, že ide a v budúcnosti aj pôjde o bezplatný produkt. Jeho cieľom je poskytnúť učiteľovi podporu prostredníctvom malých interaktívnych jednotiek, „aplikiek“, ktoré dotvárajú mozaiku bežnej vyučovacej hodiny. Nenájdete tu síce konkrétne učebné scenáre či plány, no máte k dispozícii množstvo aplikácií, ktoré môžete implementovať do svojich hodín podľa potreby.

Prečo práve LearningApps?

Na rozdiel od stoviek podobných webov má učiteľ možnosť vybrať si tu až z takmer 40 typov rôznych *apps*, ktoré naplní svojim vlastným obsahom alebo tu nájde už vytvorené úlohy ostatných používateľov, ktoré môže okamžite použiť. Keďže je tento web na Slovensku ešte absolútne neznámym, chvíľu potrvá, kým na ňom vznikne databáza úloh v slovenčine. Aktívnejší učitelia si však určite radi vytvoria úlohy podľa vlastnej potreby a fantázie.

Typy úloh sú rozčlenené do šiestich tematických kategórií: s možnosťou výberu, priradovacie, vpisovacie, sekvenčné, úlohy pre viacerých hráčov a rôzne pomocné nástroje. Súčasťou cvičení môžu byť aj multimédiá, ako obrázky, videá alebo audio nahrávky. Tvorcovia webu užívateľom uľahčili tvorbu vlastného materiálu pomocou prehľadných videí. Veľkou výhodou je aj fakt, že

všetky vytvorené úlohy sú spustiteľné aj na tabletoch a mobilných telefónoch. LearningApps poskytuje aj možnosť vytvorenia žiackych kont a zdieľanie vytvoreného obsahu, čím sa stáva využitelným nielen na hodine, ale aj pri domácej príprave žiakov. ■

► Zuzana GOLIANOVÁ
ZŠ s MŠ, Zvolenská Slatina

Pre stromy nevidia les

► Miroslava PILÁRIKOVÁ, CEEV Živica

Krátky film o lesnom hospodárstve kritizujúci zákaz ťažby dreva v chránených lesoch, ktorý sa dostal do škôl, vyvoláva pochybnosti.

 Slovenská lesnícka komora vytvorila v roku 2013 dokumentárny film z názvom *Zomierajú postojáčky*, ktorý je voľne dostupný na internete a ktorý bol za posledný mesiac distribuovaný na všetky slovenské školy. Väčšina učiteľov sa novému materiálu potešila, je to však trochu kontroverzná učebná pomôcka.

Názor odborníka

V oficiálnom popise 18-minútového filmu sa uvádza, že bol vytvorený, aby poukázal na nesprávne zásahy do manažovania lesného prostredia, ktorých následkom je rozšírenie lykožrúta a ohrozovanie návštevníkov Tatier vyschnutými, nespracovanými smrekmi takmer na každom kroku. Tvorcovia fil-

mu kladú otázku: „Chránime v lesoch hodnoty, ktoré nám dávajú, alebo procesy, ktoré v nich prebiehajú?“ V popise nechýba výzva, aby divák prispel „k nájdaniu pravdy a zdravého rozumu šírením faktov uvedených v tomto dokumente...“

O zhodnotenie informácií prezentovaných vo filme sme požiadali odborníka na manažment chránených území Michala Wiezika z Technickej univerzity vo Zvolene: „Krátky film sa dotýka manažmentu lesov v chránených územiach, čo je natoľko zložitá téma, že v rámci štvrt hodiny nemôže byť vecne ani len načrtnutá. Použitý slovník nie je prispôsobený úrovni žiaka na základnej škole. Film nevysvetľuje súvislosti, vyhýba sa dôležitým detailom, jednostranne argumentuje v prospech les-

ných postupov, ignoruje ich nepriaznivý dopad na lesné ekosystémy.“

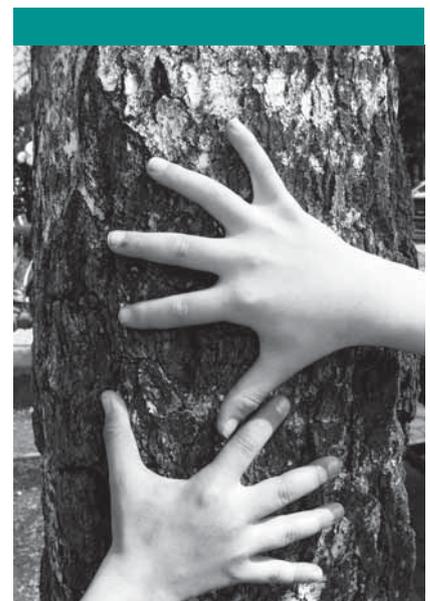
Tvorcom filmu sa podarilo aj jedno faux pas: „Spustnuté holiny v záberoch filmu (ústie Tichej doliny, svahy nad Vyšnou Bocou, letecké snímky Nízkych Tatier) vznikli kvôli spracovaniu kalamity, teda postupu, ktorý film obhajuje,“ uvádza Michal Wiezik.

Ďalej zdôrazňuje, že ponechanie kalamít na samovývoj má oporu v našich zákonoch aj v európskych smerniciach, keďže zachovať najprísnejšie chránené územia a pritom ich zároveň hospodársky lesnícky využívať nie je možné. Nič z toho však vo filme neodzní a divák môže nadobudnúť dojem, že ochranári si robia, čo chcú.

Čo s týmto filmom v škole?

Michal Wiezik považuje film *Zomierajú postojáčky* za účelové tendenčné dielo, ktoré má bez náležitého komentára a protiargumentov veľmi nízku didaktickú hodnotu. Preto odporúča premietnuť zároveň aj film *Znovuzrodenie lesa*, ktorý vznikol vďaka nadácii Ekopolis v roku 2009 a takisto sa dá voľne stiahnuť z internetu. Má 52 minút a tvorcovia v ňom ukazujú, ako vyzerá a funguje prirodzený les, do ktorého nezasahuje človek a v ktorom odumreté stromy zohrávajú svoju úlohu.

Nejde o to, aby sme spolu so žiakmi riešili polemiku medzi lesníkmi a ochranármi, ale o to, aby sme sa dokázali na veci pozerať z viacerých strán a takto podporovali a rozvíjali naše kritické myslenie. ■

Zápisky sklerotického učiteľa (21.)

„Moc je lákavá ako láska. Je očarujúco krásna. Vtiahne vás do seba a nepustí. Nedokážete sa jej vzdať, neviete si bez nej predstaviť život. Čo povie, to ostatní splnia. Sú to vaše bábky, ktoré hrajú vaše divadlo. A to je nebezpečné. Až sa pre vás iní ľudia, ľudia, ktorí majú odlišný názor, ktorí vidia svet inak, stanú nepohodlnými bábkami, prehrali ste boj s mocou, zožrala vás. Bojujte proti tomu, aby ste sa stali bábkami a dajte si pozor, aby ste ich nespravili z iných!“ Môj prejav ma dojme, pekne som to povedal.

Bianka niekoľkokrát zamyslene požíva žuvačku a potom sa nenápadne pozrie na mobil. Sandra si postupne balí veci do tašky. Kaja ťuká o dosku stola čipom na obed. Román Ako chuť moc ich príliš nezaujal a obed sa blíži. Varovne dvihnem prst a dodám: „Čo je najhoršie, len málokto si uvedomí, ako ho moc zdeformovala.“

„Vtedy mali otrasnú kozmetiku,“ skonštatuje Sandra. „Aj keď boli ešte mladí, mali toľko vrások, že vyzerali ako starci. Možno ani ten mŕtvý politik nebol taký starý, len sa nestaral o svoju

pleť.“ Na lavici jej ostal už len kozmetický katalóg, ktorého sa nedokáže ani na chvíľu vzdať. Ak by sa dalo, politiko- vi by hneď predala mimoriadne účinný krém proti vráskam. „No obliekanie bolo celkom v pohode,“ dodá Lexi. „Retro veci dnes letia a oni to mali všade v obchodoch.“

„Čo bude dnes na obed?“ spýta sa úprimne zvedavo Kaja. Zvonenie ukončí ich úvahy. Rozbehnú sa k dverám. Kto príde na obed neskôr, odstojí si dlhý rad. Najmasovejšia telesná výchova sa začína. Neplatí tu žiadne olympijské heslo, kto príde neskoro, odstojí si trestné minúty za pomalosť. Mám pochopenie pre túto spartakiádu dneška. Som učiteľ, ktorý chápe žiakov, vie sa povzniesť nad to, že študenti ukončia hodinu sami. Navyše, ak o tom učím, nemal by som s tým mať problém, sme predsa partneri.

Aj ja kráčam na obed. Rozvážne, nenechám sa strhnúť tempom posledných oneskorencov, ktorí sa snažia dobehnúť nemožné. Na obede je naozaj obrovský rad, poľutujem tých, ktorí sú na konci, pri dlhom čakaní im hrozí smrť hladom. Predbieham ich a sme-

rujem k okienku. Tam je celá skupinka z mojej hodiny. Len vďaka mojej liberálnosti sa ocitli takto vpredu.

Postavím sa vedľa Bianky. Slušne počkám, kým ma pustí. Usmeje sa na mňa a čipom si označí obed. Pristúpi k okienku a berie si jedlo. Moje vnútro kričí: si predsa učiteľ! Ja sa však premôžem a poodstúpim, aby mohla prejsť. Ani brvou nemihnem a nedám najavo, že sa mi to nepáči. Ďalšia v rade je Kaja. Tá ma už pustí. Aj tá sa na mňa usmeje a pristúpi k okienku. „Viete, čo káže slušnosť?!“ poviem ostrým hlasom. Kaja sa na mňa vystrašene pozrie a strnulo ako bábka odstupí, aby som si mohol vziať obed. Som hladný ako vlk, zaslužím si odmenu za poctivo odvedenú prácu. ■

► Marián KIČINKO

Netrápte sa, zdôverte sa!

PEDAGOGICKÁ PORADŇA

► **Moji žiaci chcú vedieť, či mám nejaké osobné skúsenosti s trávou. Mám im povedať pravdu?**

Prečo nie? Viacerí z nás starších sme v detstve kosili a hrabali seno, za to sa netreba hanbiť.

► **Učím prvý rok a mojím najväčším problémom je nedostatok autority. Niektorí žiaci mi dokonca tykajú!**

Je nám ľúto, ale s týmto ti neporadíme.

► **V osnovách biológie je neuveriteľný chaos. To máme naozaj preberať žabu po opici?**

Určite nie, po opici treba zostať doma a dať sa do poriadku.

► **Vyvolaný žiak odmietol odpovedať, vraj bude hovoriť iba v prítomnosti svojho právneho zástupcu. Ako mám postupovať?**

Nechajte ho po škole a povedzte mu, že ho prepustíte iba na kauciu.

► **Čo je to ten duálny systém? Naozaj zachráni naše učňovky?**

Duálny systém je to, keď v párny týždeň chodia učni za školu a v nepárny za firmu.

► **Je normálne prijímať na školu žiakov, ktorí nevedia, ako sa píše „gymnázium“**

Zvykajte si. Onedlho možno budete prijímať žiakov, ktorí nevedia, ako sa píše.

► **Moji žiaci sa odmietajú učiť geometriu. Mám im dať na vysvedčení päťky?**

Nie. Cieľom učiteľa má byť, aby žiaci prepadli matematike, nie z matematiky.

► **Mám v triede ľaváka, ktorý sa nevie naučiť, kde sa píše *i* a kde *y*. Poradte, prosím!**

A nie je nelogické učiť ľaváka pravopis?

► **Je naozaj pravda, že by sa všetci učitelia mali stať zamestnancami ministerstva školstva?**

Kolujú fámy, že z ministerstva čoskoro odíde jeden pán, ale že by na jeho miesto prijali 60 000 učiteľov, to sa nám nezdá.

Týždeň vedy a techniky je už na našej škole tradíciou. Pre žiakov ho organizuje predmetová komisia matematiky a prírodovedných predmetov. Je to veľmi efektívna aktivita, v ktorej sa prezentuje ve-

Veda a technika po celý týždeň

da a technika rôznymi pokusmi, experimentmi a výsledkami žiackych bádání. Stáva sa tak prístupnou pre všetkých a oslovuje aj tých, pre ktorých je fyzika, chémia či technika náročnou na porozumenie. Je to podujatie typu žiaci žiakom. Prednášateľmi sú žiaci 8. a 9. ročníka – reprezentanti školy vo fyzikálnej, chemickej, technickej a astronomickej olympiáde. Medzi nich tento rok prišiel aj bývalý žiak Andrej Kancko, už študent gymnázia, ktorý nielen predviedol chemické pokusy, ale hovo-

ril aj o skúsenostiach v súťaži Expedícia Mars 2013. Žiaci sa vzájomne inšpirovali a ich najväčšou radosťou bola možnosť si pokusy vyskúšať. Žiaci tak boli aktívnymi účastníkmi podujatia

Videli sme nadšenie, fascináciu i zájavu počas ukážok a prezentácií. Učenie sa stalo zážitkom a žiaci si ho vychutnávali. ■

► Gabriela ALÁČOVÁ
ZŠ M. R. Štefánika, Lučenec

Spoločnosť Profesia získala za projekt Edujobs.sk ocenenie udeľované Nadáciou Pontis v kategórii Férový hráč na trhu. Toto ocenenie sa každoročne udeľuje firmám, ktoré sa okrem podnikania za-

Ocenenie pre Edujobs.sk

merali aj na pomoc deťom, rozvoj regiónu či podporu zamestnanosti.

Nápad vznikol, keď firma chcela pomôcť s hľadaním pedagogického asistenta pre kolegovho syna. Zistili, aké je to ťažké. Profesia, ako prevádzkovateľ najväčšieho portálu s online inzerciou, sa preto rozhodla uľahčiť hľadanie práce v školstve. V školách je približne 100 tisíc zamestnancov, no v rezorte pôsobí len okolo 10 personalistov, ktorí zabezpečujú ich výber.

Edujobs umožňuje všetkým ma-

terským, základným a stredným školám zapísaným do siete škôl zadarmo zverejniť pracovnú ponuku. S časovým odstupom sa všetky pracovné ponuky automaticky zverejnia aj na najväčšom pracovnom portáli Profesia.sk a na ďalších partnerských stránkach. Záujemcovia o prácu v školstve majú takto možnosť prehľadne a na jednom mieste nájsť všetky školské ponuky. ■

► Martin MENŠÍK
Edujobs

Cieľom nášho regionálneho dňa bolo priblížiť deťom tradície v našom kraji. Vyučujúci sa pustili so žiakmi do prípravy zážitkových aktivít – zbieranie, sušenie a využitie liečivých rastlín s ochutnáv-

Tradície a vyučujúci v krojoch

kou čajov, ukážka prác na hospodárskom dvore, využitie pracovných i sviatkových odevov, práca na tkáčskom stave, pečenie a zdobenie perníkov, výroba kraslíc, pletenie korbáčov, žiacka prezentácia hradov v PowerPointe i dramatizácia povestí o hradoch Beckov, Tematín, Čachtice a Trenčín, zhotovenie ich makiet, výroba košíkov, drôtkovanie, výrobky zo šúpolia a mnohé ďalšie aktivity.

Pozvanie prijal pán farár Drobny, ktorý predstavil žiakom výrobu tradič-

ných píštaliek z vrby a pani Dominová, členka folklórnej skupiny Modrovanky – Krojovanky, ktorá predviedla ukážku párania peria a pútavým rozprávaním zreprodukovala život našich starých materí. Ako občerstvenie sme pripravili chlieb s masťou, cibuľou a pažitkou a bylinkový čaj. Atmosféru dňa umocnilo aj oblečenie vyučujúcich – tradičné pracovné kroje. ■

► Adriana HOLÁNIOVÁ
ZŠ, Lúka

Prezentiáda 2014

Prvý raz v živote ma niekto pozval do poroty. A to do poroty súťaže Prezentiáda, na ktorej súťažia trojčlenné tímy stredoškôľakov, ktoré musia za krátky čas očariť a zaujať svojou prezentáciou na jednu zo zadaných tém. Organizátorom je študentské občianske združenie Student Cyber Games.

Uspieť nie je ľahké. Hodnotí sa jazykový prejav aj neverbálna komunikácia, spracovanie témy a grafická stránka prezentácie, ale aj tímová spolupráca pri spoločnom vystúpení a schopnosť pohotovo reagovať na otázky poroty.

Na bratislavskom gymnáziu Mercury sme mohli vidieť naozaj šikovných mladých ľudí z celého Slovenska, ktorí nám porozprávali, prečo moderné technológie patria do školy a čo by robili, keby mali milión dolárov. Pri druhej téme, predstavte si, mali často filantropické a dobročinné zámery.

Tento rok sa prihlásilo necelých 30 tímov, na turnaje v Bratislave a v Košiciach ich postúpilo 22. Dva tímy: jeden s veľmi netínedžerským názvom Márnosť šedivá, ktorý vraj prináša šťastie, a hnušľanská trojica dievčat s názvom Oops budú pokračovať na finále v Brne, kde im nebude stačiť len prezentácia. Začnú s krátkym videom o sebe, pričom na jeho tvorbu majú presne týždeň a na svojej finálovej prezentácii budú pracovať len 12 hodín. Držíme im palce. ■

► Lenka KUNOVÁ

Angličtinári, ste vítaní!

Nikto, kto vyučuje angličtinu ako cudzí jazyk, by si nemal nechať ujsť jedinečnú príležitosť zúčastniť sa 6. a 7. júna konferencie **ELT Forum 2014**.

Učiteľom angličtiny sa nemôže stať hocikto, kto ovláda tento jazyk. Iba učelia, ktorí aktívne pracujú na svojom vzdelávaní, dokážu adekvátne zvládať náročnosť tohto povolania. Keď vám už vlastné samoštúdium nestačí, prídte sa učiť od iných učiteľov a odborníkov na podujatie, ktoré má neopakovateľnú atmosféru, priateľského ducha a medzinárodnú účasť.

Konferenciu ELT Forum 2014 organizuje Slovenská komora angličtinárov v spolupráci s Asociáciou jazykových škôl. Počas dvoch dní vás na Ekonomickej univerzite v Bratislave čaká intenzívny program, ktorého najväčším lákadlom sú plnárne prednášky profesora lingvistiky Davida Crystala OBE, výskumníčky z Birminghamskej univerzity Maggie Kubanyiovej a docentky Pedagogickej fakulty UK Gabriely Lojovej. Okrem nich sa budete môcť zúčastniť aj tridsiatich piatich zaujímavých workshopov pod vedením skúsených domácich i zahraničných odborníkov z Veľkej Británie, USA, Česka, Poľska, Rakúska, Grécka, Maďarska, Turecka či Ruska.

Výber tém, o ktorých sa bude diskutovať, sa opiera o najnovšie trendy jazykového vzdelávania pre všetky úrovne a vekové skupiny študentov v oblastiach ako všeobecná angličtina, CLIL, akademické písanie, angličtina pre deti a podobne. Počas konferencie budú mať účastníci navyše možnosť prezrieť si stánky dvadsiatich piatich vydavateľov, inštitúcií i centier špecializujúcich sa na výučbu cudzích jazykov. Prídte sa o tom presvedčiť na vlastné oči. Všetko potrebné nájdete na stránke eltforum.sk. ■

► Martina BEDNÁRIKOVÁ
Slovenská komora angličtinárov

Vieme o všetkom, ale iba vďaka vám

Zorganizovali ste akciu, ktorá by mohla inšpirovať kolegov z iných škôl? Zúčastnili ste sa na podujatí, ktoré stálo za to? Napíšte o tom krátky článok, pridajte pár fotografií (*landsca-*

pe – na šírku) a pošlite to všetko na prispevky@casopisdobraskola.sk.

Ak chcete zvýšiť šance na uverejnenie, snažte sa, aby váš text bol pútavý, vtipný a originálny. Píšte tak, aby

to bavilo čítať aj vás. A keďže sa nám do tlačeneho časopisu všetky informácie nezmestia, uverejňujeme ich priebežne aj na našej webovej stránke www.casopisdobraskola.sk.

Tri dni pre osobný rozvoj učiteľov

Začalo sa to ako veľký sen dvoch ľudí – bývalých učiteľov, manažérov, ale hlavne dvoch ľudí, ktorí prežili v škole veľa rokov ako žiaci a veľa rokov ako učitelia. Dvoch ľudí, ktorí potom prežili aj veľa rokov mimo školy, a dokážu sa preto na ňu pozrieť z nadhľadu (aspoň si to myslia). Dvoch ľudí, ktorí chcú, aby z ich detí a vnukov vyrástli samostatní, vzdelaní a sebavedomí ľudia, ktorí sa nestratia vo svete. Dvoch ľudí, ktorí vedia, že podstatný vplyv na rozvoj dieťaťa má škola. Dvoch ľudí, ktorí si uvedomujú, že samostatné, vzdelané a sebavedomé deti môžu vychovať iba samostatní, vzdelaní a sebavedomí učitelia – učitelia osobnosti. Dvoch ľudí, ktorí vedia, že osobnosťou sa môžeme narodiť, ale vieme sa ňou aj stať.

Títo dvaja ľudia, manželia Berov-

ci, začali pred rokmi ponúkať učiteľom netradičné vzdelávanie, ktorého hlavným cieľom je rozvoj osobnosti učiteľa. Každý rok príde na *Tri dni* pestrá zmes školských profesií – učiteľka z materskej škôlky, riaditeľka základnej školy so zástupkyňami, matematikárka z gymnázia, asistent z vysokej školy, pani učiteľka na prvom stupni, dejepisárka zo stredného odborného učilišťa, riaditeľka jazykovej školy, ... Veď nejde o rozvoj špeciálnych predmetových vedomostí a zručností, ale o budovanie ľudských schopností a zručností potrebných pre úspešné zvládanie života – osobného i profesionálneho.

Aj tento rok sa seminár **Tri dni pre osobný rozvoj učiteľov** bude konať v dňoch 4. až 7. júla 2014 v hoteli Sotel v Poprade pod lektorským vedením Zuzany Berovej a Petra Bera. Hlavné témy sú *Umenie komunikácie, Riešenie konfliktov, Reakcia na kritiku, Aseratívne správanie, Psychohygienu učiteľa, Neverbálna komunikácia, Time management, Spolupráca v učiteľskom ko-*

lektíve. Každý z účastníkov akreditovanej časti (za absolvovanie seminára a vypracovanie záverečnej práce je možné získať 8 kreditov) si vypracuje osobný plán individuálneho rozvoja a, samozrejme, účastníci sa navzájom podedia o svoje skúsenosti. Viac informácií na www.peterbero.sk. ■

Tri dni pre osobný rozvoj – fantastické prednášky, super aktivity, výborná výmena skúseností...

Odišla som nabitá pozitívnu energiou, v mnohom som prehodnotila svoju osobu...

Ďakujem za úžasné tri dni. Som veľmi rada, že individuálny osobný rozvoj sa konečne dostáva do škôl.

*Petra, Marta, Elena
(účastníčky Troch dní 2013)*

Inzercia

Pomôžte nám s DOBRŮ ŠKOLOU!

Staňte sa aj vy spolutvorcami DOBREJ ŠKOLY. Neviete ako? Tu je pár tipov:

- ▶ Napíšte pre nás **článok**. Môže to byť reakcia na uverejnený príspevok, popis vašej pedagogickej skúsenosti, metódy, ktorú používate, inšpirácia pre kolegov, návrh na riešenie problémov nášho školstva a pod.
- ▶ Pošlite nám námet do rubriky **Skutočný príbeh**, teda popis skutočnej situácie, ktorá sa vám stala v škole a ktorá vás vyviedla z miery.
- ▶ Napíšte nám do rubriky **Naši učitelia** krátku spomienku na niektorého svojho učiteľa, na situácie a okamihy zo školy, ktoré sa vám vryli do pamäti a ovplyvnili vás.

- ▶ Nemáte čas písať? Tak nám aspoň napíšte, **o čom by ste chceli v DOBREJ ŠKOLE čítať**. Napíšeme to za vás.
- ▶ Pošlite nám **tipy na inšpiratívnych ľudí**, s ktorými by stálo za to urobiť rozhovor.
- ▶ Navrhnete nám nejakú kontroverznú tému, ktorú by sme mali rozobrať v rubrike **Za a proti**.
- ▶ Pošlite nám linky na **zaujímavé webové stránky** pre učiteľov či informáciu o užitočnom **softvéri**.
- ▶ Upozorníte nás na **zaujímavé akcie** pre učiteľov, žiakov či rodičov. Ak sa už uskutočnili, napíšte nám o nich stručnú správu (aj s fotkami!).

Píšte na prispevky@casopisdobraskola.sk. Víťame kratšie texty (do 4 500 znakov vrátane medzier). Pôvodné príspevky nad 1 500 znakov honorujeme.

DOBRÁ ŠKOLA má ambíciu byť viac než iba časopisom o vzdelávaní. Chceme pomáhať učiteľom, ktorí na sebe pracujú a snažia sa odborne rásť. Každé číslo DOBREJ ŠKOLY obsahuje množstvo námetov na premýšľanie a tipov použiteľných

v praxi. V týchto pracovných listoch vám chceme naznačiť, ako s nimi pracovať. Je nám jasné, že pracovné vyťaženie vám nedovolí venovať sa všetkým námetom. Postačí, ak si každý mesiac vyberiete dva – tri, ktoré vás najviac zaujmú.

01 Pozrite sa občas na svet očami iných

Naša anketa, str. 3

S priateľmi – učiteľmi sa môžete porozprávať o svojej práci, ľudia iných profesií vám zasa ukážu veci a život v inom svete. Možno prídete na to, že vaše pracovné podmienky nie sú najhoršie, že sa v práci na rozdiel od iných ľudí nenudíte, ale najmä uvidíte nové veci, nové témy. Každá príležitosť pozrieť sa na svet inými očami vás môže obohatiť.

02 Nájdite svoje skutočné prednosti

Stačili by aj lektori?, str. 5

Nie je celkom jednoznačné, že učiteľ musí vyštudovať to, čo učí. Zamyslite sa, čo z toho, čo robíte na hodine, by zvládol aj niekto bez potrebnej aprobácie a čo by, naopak, pravdepodobne nezvládol. Uvedomte si, v čom sú vaše silné stránky a stavajte na nich.

03 Urobte si workshop s rodičmi

Tvárou k svetlu, str. 5

Skúste sa s rodičmi porozprávať o tom, kam chcete, aby vaši žiaci (a ich deti) smerovali. Možno vám pomôžu lepšie odhadnúť, na čo ich deti majú, možno si lepšie ujasníte, o čo vám v škole predovšetkým ide a možno rodičom vysvetlíte veci, ktoré si nevedomovali. A to isté umožnia aj oni vám.

04 Naučte sa dokonale používať Google

Učiteľ nie je Google, str. 7

Autor v texte tvrdí, že „učiteľ nemôže vedieť všetko, preto by mal dokonale ovládať Google.“ Ako ste na tom vy s ovládaním tohto vyhľadávača? Používate ho? A viete ho použiť aj inak, než len zadať príslušného poľa napíšte hľadaný výraz a stlačíte Enter? Viete vyhľadávať v rôznych jazykoch, v rôznych doménach, viete z vyhľadávania vyľúčiť niektoré výrazy? Vedeli by ste nájsť napríklad fotografie pápeža, ktoré sú voľne k dispozícii na nekomerčné použitie? Ak ste si pred pol rokom z nejakého webu stiahli nejakú fotografiu, vedeli by ste dnes pomocou Googlu znovu nájsť ten web? Viete Googlu klásť otázky?

05 Vyskúšajte si slovné hodnotenie

Za a proti, str. 11

Niektoré školy používajú slovné hodnotenie, iné nie. Ale aj v prípade, že vaša škola používa známky, môžete ich dobrovoľne doplniť slovným hodnotením. V takom prípade nemusíte využívať slovné hodnotenie celoplošne, ale môžete si ho vyskúšať iba na niektorých predmetoch, iba v niektorých triedach, alebo len pri niektorých aktivitách. Tým sa zmenší jeho časová náročnosť. Rozhodne by sme ale odporúčali každému učiteľovi, aby si ho niekedy aspoň v takejto redukovanej podobe vyskúšal. Zmysel to má najmä v tom, že vás to naučí trochu inak premýšľať o žiakoch a ich výkonoch.

Predmety	1. polrok	2. polrok
Matematika		
Jazyk a literatúra		
Prírodné vedy		
Spoločenské vedy		
Umenie		
Šport		
Pracovná príprava		
Osobnosť		
Prírodné vedy		
Spoločenské vedy		
Umenie		
Šport		
Pracovná príprava		
Osobnosť		

06 Príďte nám povedať, kedy je škola dobrá

Cesty k dobrej škole, str. 15

V piatok 30. mája sa v Bratislave uskutoční neformálna konferencia **Cesty k dobrej škole** organizovaná našim časopisom.

Vystúpi osem inšpiratívnych rečníkov (Milan Hejný, Izabela Malašenková, Erich Mistrík, Ivana Molnárová, Dagmar Mótovská, Dana Retová, Anna Thomková, Vladimír Burjan) pozrieme si niekoľko zaujímavých dokumentov o zahraničných školách a budeme diskutovať o tom, kedy je škola dobrá a čo môžeme urobiť pre to, aby naše školy boli ešte lepšie. Viac informácií na www.dobraskola.com/cesty.html. A ak sa chcete zúčastniť, príliš s prihlášením neváhajte, pretože počet miest je obmedzený a väčšina už je vypredaná.

07 Učte sa správne hodnotiť žiacke odpovede

Ani správne, ani chybné str. 19

S čiastočne správnymi odpoveďami žiakov sa pri svojej práci stretávate určite často. Až budete najbližšie pripravovať pre svojich žiakov písomku obsahujúcu otvorené otázky, vyberte si niektorú z nich a vypracujte si vopred presný postup, ako ju budete hodnotiť. Alebo použite nasledujúci príklad. Predstavte si, že v teste z vlastivedy pre žiakov 4. ročníka je otázka: *Vymenuj štáty, s ktorými susedí Slovenská republika.*

Odpovede žiakov môžete hodnotiť 0 – 5 bodmi. Ako by vyzerala vaša hodnotiacia schéma? Koľko bodov by podľa nej získal žiak za odpoveď „*polsko, maďari, nemecko, moravsko*“

08 Využívajte digitálne médiá užitočne

Rozprávajte sa, ako len chcete, str. 22, Ako pripravujeme seba a svoje deti o rozum, str. 23

V oboch článkoch nájdete celkom konkrétne námety, ako využívať technológie tak, aby pomáhali a nie škodili. Napríklad facebooková skupina triedy môže pomôcť začleniť do kolektívu nesmelých žiakov. Naopak, je nutné učiť žiakov kriticky prehodnocovať, čo nájdú pri príprave rôznych referátov na webových stránkach, aby ste sa raz nedočítali tak ako nedávno Peter Farárik, že Slováci sú tu už 8 000 rokov.

09 Naučte sa improvizovať

Improvizovaná prírodoveda, str. 27

Skúsení učitelia vedia, že rôzne nepredvídané okolnosti občas zvrtnú hodinu úplne iným smerom, než bolo plánované. Začínajúci učitelia sa musia naučiť takéto situácie zvládať a nepovažovať ich za svoje zlyhanie. Tí skúsenejší by ich mali vnímať ako vítanú príležitosť narušiť rutinu, skúsiť niečo nové, robiť veci inak.

10 Neopakujte Daidalove chyby

Radit' mladým nie je jednoduché, str. 28

Podľa autora článku sa Daidalos pri inštruovaní Ikaros dopustil niekoľkých „pedagogických“ chýb: 1) poučenie išlo iba jedným kanálom (navyše verbálnym, ktorý je málo efektívny), 2) poučenie bolo dávané s časovým predstihom, nie vtedy, keď bolo aktuálne a kedy ho mohol Ikaros bezprostredne použiť, 3) išlo o rady, ktorých dôležitosť chápal učiteľ – Daidalos, nie však žiak – Ikaros, 4) poučenie nenadväzovalo na žiadne osobné Ikarove skúsenosti. Zamyslite sa, či sa aj vy nedopúšťate podobných chýb pri svojej pedagogickej práci. Autor naopak Daidala pochválil za to, že rady adresované Ikarovi doplnil o vecné zdôvodnenie, prečo sú rozumné a dôležité. Robíte to aj vy, keď radíte svojim žiakom či deťom?

11 Všímajte si tých, ktorých si nikto nevšima

Aby nikto nezostal sám, str. 32

V každej triede sú výraznejšie osobnosti, ktoré na seba upútajú všetku učiteľovu pozornosť. Určite máte vo svojej triede aj takých, ktorých si obyčajne nevšímate. Snažte sa ich citlivo a pozitívne zapájať do diania v triede a povzbudzovať ich. Môžete takto výrazne ovplyvniť ich život.

12 Hľadajte argumenty a debatujte

Pre stromy nevidia les, str. 34

Pozrite si so žiakmi obidva spomínané filmy a vyskúšajte si akademickú debatu, v ktorej budú mať dva tímy za úlohu obhajovať obe protikladné stanoviská. Konkrétne rady, ako má takáto debata vyzerať, nájdete na stránke Slovenskej debatnej asociácie www.sda.sk v sekcii Na stiahnutie. Ak vám téma lesného hospodárstva nie je blízka, siahnite po iných polemikách a aktuálnych témach. A ak sa to vašim žiakom zapáči, založte si vlastný debatný klub.

13 Zamyslite sa, či vám chutí moc

Zápisky sklerotického učiteľa, str. 35

Jedným z rizík učiteľského povolania je, že si učiteľ, ako po celý deň ústredná postava diania v škole, zvykne, že má „vždy pravdu“. Následne sa oberá o možnosť nechať sa obohatiť inými názormi, zlepšiť svoju prácu vďaka užitočnej kritike a inšpirovať sa šikovnými kolegami. Zamyslite sa: aj vám chutí vlastná moc? Nemajú vaše konfliktky s kolegami znaky bitky viacerých kohútov na jednom smetisku?

K DOBREJ ŠKOLE sa dostanete mnohými spôsobmi. Vyberte si!

Tlačené vydanie

- ▶ predplatné pre školy
- ▶ doručované poštou

Ak ste učiteľom, presvedčte vedenie vašej školy, aby DOBRÚ ŠKOLU predplatilo. Pre školy existujú výhodné množstevné zľavy a pri objednaní väčšieho počtu výtlačkov získa škola rôzne bonusy. Napríklad pri odbere 10 a viac tlačených výtlačkov bude každý učiteľ dostávať DOBRÚ ŠKOLU aj ako PDF.

Digitálne vydanie

- ▶ predplatné pre osoby
- ▶ sťahujete si PDF

Ak chcete pravidelne čítať DOBRÚ ŠKOLU, ale nechcete zaplatiť 21,60 € za ročné predplatné tlačeného vydania, existuje pre vás lacnejšia možnosť – môžete si nás predplatiť v elektronickej podobe. Jednotlivé čísla si budete môcť sťahovať vo formáte PDF z našej stránky. Ročné predplatné je iba **6,00 € (s DPH)**.

Tlačené vydanie

- ▶ predplatné pre osoby
- ▶ doručované poštou

Ak sa vám nepodari presvedčiť svojich nadriadených, môžete si tlačenú DOBRÚ ŠKOLU predplatiť aj ako jednotlivca (fyzická osoba). A k tlačenému vydaniu dostanete ako bonus aj PDF-verziu.

Ročné predplatné je **21,60 € (s DPH)**.

Digitálne vydanie

- ▶ predplatné pre osoby
- ▶ cez Apple AppStore

Ak vlastníte iPad, iPhone alebo iPod Touch, môžete náš časopis čítať pohodlne priamo na svojom iZariadení. Stačí v AppStore zadať do vyhľadávania „Dobrá škola“ a nainštalovať si našu aplikáciu. Tá pridá DOBRÚ ŠKOLU do Newsstandu (Stánku). Jedno číslo si môžete stiahnuť zdarma, ostatné si môžete kupovať jednotlivo (po **0,89 €**) alebo si za **7,99 €** predplatiť nasledujúcich 10 čísel. S predplatným automaticky získate mnoho starších čísel zdarma. A nielen to: už od januára 2014 bude elektronická verzia DOBREJ ŠKOLY o niekoľko strán bohatšia ako jej tlačená podoba.

Tlačené vydanie

- ▶ bez predplatného
- ▶ osobný nákup

DOBRÁ ŠKOLA už je konečne aj vo voľnom predaji po celom Slovensku. Môžete si ju kúpiť na 1 000 predajných miestach (stánky, trafiky, obch. centrá).

Cena časopisu je **1,30 € (s DPH)**.

DOBRÁ ŠKOLA

inšpirácia pre učiteľov,
ktorí chcú byť lepší

Ročník V, číslo 09 (máj 2014)

Vychádza raz mesačne, 10 x ročne
(okrem júla a augusta)

Zadané do tlače 24. apríla 2014
Náklad tohto čísla: 4 000 ks

Cena vo voľnom predaji: 1,30 € (s DPH)
Evidenčné číslo MK SR: 3814/09
ISSN 1338-0338 (tlačené vydanie)
ISSN 1338-8444 (online)

Šéfredaktor

RNDr. Vladimír Burjan
Burjan@casopisdobraskola.sk

Redakcia

Mgr. Lenka Kunová
Kunova@casopisdobraskola.sk
Mgr. Martina Sondej
Sondej@casopisdobraskola.sk

Grafika

Mgr. Matej Kimlička
Kimlicka@casopisdobraskola.sk

Ďalšie kontakty

redakcia@casopisdobraskola.sk
prispevky@casopisdobraskola.sk
inzercia@casopisdobraskola.sk
predplatne@casopisdobraskola.sk
pracovnelisty@casopisdobraskola.sk

Web

www.casopisdobraskola.sk
https://www.facebook.com/pages/
Časopis-DOBRÁ-ŠKOLA/255365942047

Redakcia

Vranovská 6, 851 02 Bratislava
Tel.: 02 / 63 81 26 89

Vydavateľ

EXAM testing, spol. s r. o.
P. O. Box 215, Vranovská 6
854 02 Bratislava 5

IČO: 35891726

DIČ: 2021846849

IČ DPH: SK2021846849

Tlač

www.polygrafcentrum.sk

Príspevky nemusia vyjadrovať názor redakcie. Za obsah textov a fotografií zodpovedajú autori. Za obsah a pravdivosť inzerátov zodpovedajú ich zadávatelia. Vydavateľ si vyhradzuje právo na úpravu príspevkov.

© EXAM testing, spol. s r. o., Bratislava, 2014. Všetky práva vyhradené. Akékoľvek šírenie alebo rozmnožovanie uverejnených textov a fotografií je možné iba s výslovným písomným súhlasom vydavateľa.

DOBRÚ ŠKOLU si môžete predplatiť na
www.casopisdobraskola.sk
Je to jednoduché a nič vám neujde!

1 ZŠ, ul. Slov. dobrovoľníkov
Budatín

2 Základná škola s MŠ
Diviaky nad Nitricou

3 Základná škola
Skýčov

4 Základná škola, Jelenecká ul.
Nitrianske Hrnčiarovce

5 Spojená škola internátna
Vranov nad Topľou

6 Cirkevná spojená škola
Dolný Kubín

